

საჯარო სამართლის იურიდიული პირი -
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ეკონომიკის დეპარტამენტი

ზეინაბ სურმანიძე

**ინტერნეტ ეკონომიკის როლი საქართველოს
სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში**

სპეციალობა: ეკონომიკა

ეკონომიკის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარდგენილი დისერტაცია

ავტორეფერატი

ბათუმი - 2018

ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ეკონომიკის დეპარტამენტში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

მურმან ცეცხლაძე - ეკონომიკის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

უცხოელი შემფასებელი:

ლუდმილა დემიდენკო - ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, ტარას შევჩენკოს სახელობის კიევის ეროვნული უნივერსიტეტის ეკონომიკის ფაკულტეტის დოცენტი

შემფასებლები:

ნათია წიკლაშვილი - ეკონომიკის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი;

რატი აბულაძე - ეკონომიკის დოქტორი, საქართველოს უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი;

ინეზა გაგნიძე - ეკონომიკის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

სადისერტაციო ნაშრომის დაცვა შედგება 2018 წლის 19 აპრილს, 12:00 საათზე, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს მიერ შექმნილ სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე.

მისამართი: ქ. ბათუმი, ნინოშვილის ქ. №35, აუდიტორია #515.

სადოქტორო ნაშრომის გაცნობა შესაძლებელია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ილია ჭავჭავაძის ბიბლიოთეკასა და ვებ-გვერდზე (www.bsu.edu.ge)

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი,

ბიზნესის მართვის დოქტორი: ლეილა ცეცხლაძე

შესავალი

თემის აქტუალურობა. ინტერნეტს, რომელიც ჩვენი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი გახდა, მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია თანამედროვე მსოფლიოში. კაცობრიობის ისტორიაში ძნელია გავიხსენოთ ისეთი გამოგონება, რომელიც მასზე დამოკიდებულებით ინტერნეტს შეედრება. გარდა იმისა, რომ მისი მეშვეობით ვამყარებთ ახალ კავშირებს, ვქმნით და ვცვლით როგორც პერსონალურ, ისე სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ინფორმაციებს, ინტერნეტსა და ქსელურ სისტემებზეა დამოკიდებული აგრეთვე თანამედროვე საბანკო სტრუქტურების, უსაფრთხოების, შეიარაღებული ძალების, სხვადასხვა სახელმწიფო და კერძო უწყებების მუშაობა.

ქსელური გაერთიანება მნიშვნელოვნად გარდაქმნის როგორც პოლიტიკურ, ისე სოციალურ და ეკონომიკურ ურთიერთობებს. ელექტრონული ბიზნესი კომპანიებს საშუალებას აძლევს კლიენტების მომსახურების გაუმჯობესების გზით მიაღწიონ კონკურენტულ უპირატესობას, დაუკავშირდნენ მომხმარებლებს მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში და ამით შექმნან ღია ბაზარი, რომელიც მაღალი შემოსავლის წყარო ხდება.

ტექნოლოგიურ ცვლილებებს, რომელსაც ინტერნეტის განვითარება იწვევს, შეუძლია ეკონომიკის მნიშვნელოვნად გაძლიერება და კეთილდღეობის გაუმჯობესება: მცირდება წარმოების დანახარჯები, იქმნება ბიზნესის უფრო ახალი და ეფექტიანი, ზემოგებიანი ფირმები და ა.შ.

საქართველოში ინტერნეტზე ხელმისაწვდომობის გასაუმჯობესებლად ბოლო წლებში მრავალი ღონისძიება გატარდა. ამის მიუხედავად, ეს მაჩვენებელი კვლავ არაა დამაკმაყოფილებელია. გარდა ამისა, არ მოიპოვება ინფორმაცია ციფრული ეკონომიკის მასშტაბის, გამოშვებული პროდუქციის მოცულობის, ინტერნეტ-მომსახურების გამწევ ორგანიზაციათა რაოდენობის შესახებ. ასევე, არ არსებობს ინფორმაცია მშპ-ში ელექტრონული ბიზნესის წილის, ინტერნეტ კომპანიებში დასაქმებულთა რაოდენობის, შემოსავლების, ელექტრონული ბიზნესის განვითარებისა და სხვა მაჩვენებლების შესახებ.

თემის აქტუალურობა განპირობებულია იმითაც, რომ საქართველო, როგორც მცირე ეკონომიკის ქვეყანა, აქტიურადაა ჩაბმული გლობალიზაციის პროცესებში, რაშიც ინტერნეტი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს.

კვლევის მიზანია გამოვავლინოთ და დავასაბუთოთ, რა შესაძლებლობებს გვაძლევს ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარება ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად.

კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, დავსახეთ შემდეგი ამოცანები:

- საქართველოში არსებული ინტერნეტ გარემოს შესწავლა და ინფრა სტრუქტურის გაუმჯობესების გზების ძიება;
- მსოფლიო გამოცდილების გაზიარება ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებისათვის;
- ინტერნეტ ეკონომიკის როლის დასაბუთება ქვეყნის მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებაში, ინტერნეტის მნიშვნელობის წარმოჩენა განათლების დონის ამაღლებაში;
- საერთაშორისო ბაზარზე დამკვიდრების გამარტივებული გზების გამოვლენა ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებით;
- რეკომენდაციების შემუშავება ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებისათვის;
- რეკომენდაციების შემუშავება მოზარდებში ინტერნეტ უსაფრთხოების ასამაღლებლად.

კვლევის ობიექტია ინტერნეტ ეკონომიკის როგორც ეკონომიკის ახალი მიმართულების განვითარების ტენდენციები და შესაძლებლობები. მისი როლი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებაში.

კვლევის საგანია საინფორმაციო ტექნოლოგიების, ინტერნეტ ეკონომიკის მნიშვნელობისა და მისი გამოყენების შესაძლებლობათა განსაზღვრა საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ პროგრესში, საზოგადოებრივი აზრის შესწავლა ინტერნეტ ეკონომიკის როლის შესახებ, საქართველოს ინტერნეტ გარემოს, მომხმარებელთა ინტერნეტ წვდომის, მისი გამოყენების სფეროებისა და მასშტაბების გამოკვლევა.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები:

ნაშრომის შესრულებისას გამოვიყენეთ უცხოელი და ქართველი ავტორების სამეცნიერო პუბლიკაციები ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების შესახებ; ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევები, სტატისტიკური მონაცემები და ანალიზი; გამოყენებული გვაქვს აგრეთვე ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგები (ონლაინ გამოკითხვა საქართველოში ინტერნეტ-ცნობადობისა და ელექტრონული სერვისების შესახებ).

კვლევისას გამოყენებულია: აბსტრაქციის, დედუქციის, სტატისტიკური ანალიზის, რაოდენობრივი შედარება-დაჯგუფების და სხვა მეთოდები.

პრობლემის შესწავლის მდგომარეობა:

ინტერნეტ ეკონომიკასა და მის მნიშვნელობაზე მრავალი ნაშრომი აქვთ გამოქვეყნებული უცხოელ მეცნიერებს: რ. გორდონს, მ. გრაჰამის, ა. ჰადსონს, ჯ. ჰორტონს, კ. კელის, პ. პასკალს, ჯ. მალეცკის, ბ. კოგუტს, რ. ჰოლს, ჯ. ბრიტოს, მ. ბორდოს, დ. კურტცს, ი. ბალაბანოვს, ლ. სმირნოვს, ა. შენშინს და სხვ. საქართველოში აღნიშნულ საკითხებზე მნიშვნელოვანი კვლევები აქვთ ჩატარებული: ნ. თოდუას, რ. აბულაძის, გ. ჯოლიას, ნ. ენუქიძეს, ი. გაგნიძეს, მ. ცეცხლაძეს, ა. ოქროცვარიძეს, ნ. პაპაჩაშვილს და სხვ. ინტერნეტ ეკონომიკა საქართველოში დამკვიდრების პროცესშია და ჯერ კიდევ შესწავლას საჭიროებს.

კვლევის მეცნიერული სიახლე:

- ჩამოყალიბებულია ახალი მიდგომები და წინადადებები საქართველოში ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებისათვის;
- შესწავლილია ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებისას წარმოქმნილი მოსალოდნელი პრობლემები საქართველოში;
- დასაბუთებულია სახელმწიფო კონტროლის გაძლიერების აუცილებლობა ელექტრონული კომერცისას ქვეყნებს შორის იმპორტ-ექსპორტის პროცესში;
- გამოვლენილია ინტერნეტ ეკონომიკის მოგებიანობის ამალღების შესაძლებლობები სხვადასხვა სფეროში, კერძოდ, საბანკო, ფინანსურ და ტურიზმის სექტორში;
- გამოკვეთილია ინტერნეტ ეკონომიკის როლი წარმოების გაუმჯობესებაში, ზოგადად ქვეყნის განვითარებაში, ევროპულ და მსოფლიო ინსტიტუტებთან საქართველოს ინტეგრაციაში;
- გამოკვლეულია ინტერნეტ ეკონომიკის შესაძლებლობები მოსახლეობის სოციალური პირობების გაუმჯობესებაში. შემუშავებულია რეკომენდაციები, რომელთა გათვალისწინებაც ხელს შეუწყობს ეკონომიკის განვითარებას, სოციალური პრობლემების მოგვარებას, მოსახლეობის კეთილდღეობის ამალღებას საქართველოში.

სადისერტაციო ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა:

ნაშრომის ძირითადი დებულებები, კვლევის შედეგები და რეკომენდაციები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ქვეყნის ინტერნეტ გარემოს და

ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებაში, მოსახლეობის ცნობიერებისა და განათლების ამაღლებაში, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ეფექტიანი სტრატეგიის შემუშავებაში.

სადისერტაციო ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა - სადისერტაციო ნაშრომი მოიცავს 183 ნაბეჭდ გვერდს და შედგება შესავლის, სამი თავის, 9 ქვეთავის, დასკვნის, გამოყენებული ლიტერატურისა და დანართებისაგან.

სტრუქტურა

შესავალი

თავი I - ინტერნეტ ეკონომიკის თეორიულ-მეთოდოლოგიური ასპექტები

- 1.1 ინტერნეტი და ელექტრონული ეკონომიკის თეორიული ასპექტები
- 1.2 ინტერნეტ ეკონომიკის წარმოშობისა და განვითარების ფაქტორები
- 1.3 ელექტრონული კომერცის თავისებურებები

თავი II - ინტერნეტ ეკონომიკის როლი მსოფლიო ეკონომიკაში

- 2.1 მსოფლიო გამოცდილება ინტერნეტ ეკონომიკის შესაფასებლად
- 2.2 ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები

თავი III - ინტერნეტ ეკონომიკის პოტენციური შესაძლებლობები და მისი მნიშვნელობა საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში

- 3.1. ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების სირთულეები საქართველოში
- 3.2. ინტერნეტ ეკონომიკა საქართველოში: ელექტრონული ტურიზმი და საგადასახადო სისტემა
- 3.3. ინტერნეტ ეკონომიკის როლი სოციალური პრობლემების დაძლევაში
- 3.4. ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში

დასკვნები და წინადადებები

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

დანართი

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

ნაშრომის პირველ თავში „ინტერნეტ ეკონომიკის თეორიულ-მეთოდოლოგიური ასპექტები“ გაანალიზებულია ინტერნეტ ეკონომიკის როლი და მნიშვნელობა, მისი წილი და განვითარების თავისებურებები მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის ეკონომიკაში.

ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარება უკავშირდება საინფორმაციო ტექნოლოგიების პროგრესს. ინტერნეტი, როგორც მსოფლიო ინფორმაციის გლობალური წყარო, თავისი მნიშვნელობით მასობრივი ინფორმაციის ყველა არსებულ სახეს სჭარბობს, მის უპირატესობებს განაპირობებს www-ის რესურსების თემატური შეუზღუდაობა და ინფორმაციის მრავალფეროვნება.

თანამედროვე ინფორმატიკის ეკონომიკა დაფუძნებულია ორ ურთიერთშემავსებელ პროცესზე: ინფორმატიკის საშუალებათა გაიაფება და საინფორმაციო მომსახურების ტარიფების შემცირება. ეს ორივე ფაქტორი განაპირობებს კომპიუტერთა რიცხვის ზრდას და კომპიუტერული ქსელების სწრაფ გაფართოებას, რასაც, თავის მხრივ, მიყვავართ მათი მოხმარების გაიაფებისკენ.

ინტერნეტი მიეკუთვნება კაცობრიობის ტექნოლოგიური აღმოჩენების იმ მცირე რიგს (ბორბალი, ორთქლმავალი, ელექტრომაგნიტი), რომლებმაც რევოლუციურად შეცვალეს არა მარტო ეკონომიკური წყობა, არამედ საზოგადოებრივი ცხოვრებაც. მან კიდევ უფრო სრულყო ინფორმაციული ტექნოლოგიების (რადიო, ტელეფონი, ტელევიზია, კომპიუტერი) მთელი ოჯახის განვითარება, რამაც განაპირობა ინფორმაციული საზოგადოების შექმნა.

ინტერნეტის გარეშე მეგაეკონომიკა არ იქნებოდა ასეთი მასშტაბის. თავის მხრივ, სწორედ მსოფლიო ეკონომიკის მეგაეკონომიკაში გადასვლამ განაპირობა ინტერნეტ ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიანობაც. თანამედროვე მიღწევები ინფორმატიკაში შთამბეჭდავია. ფაქტობრივად, მის განვითარებას საზღვრები არა აქვს და შედეგებიც, ალბათ, შესაბამისი იქნება.

ელექტრონული ეკონომიკის კონცეფცია XX საუკუნის ბოლოს გაჩნდა. 1995 წელს ნიკოლას ნეგროპონტემ გამოიყენა მეტაფორა - ატომის გადამუშავებიდან ბიტების გადამუშავებაზე გადასვლის შესახებ. ნ. ნეგროპონტე ამ კონცეფციაში საუბრობდა კლასიკური საქონლის (მაგ. სხვადასხვა ბეჭდური გამოცემების - ჟურნალ-გაზეთების, წიგნების; მხატვრულ-შემეცნებით-გასართობი პროდუქციის; კინო-ფილმების, ვიდეო-კასეტების და სხვ.) ნაკლოვანებებსა (წონა, ნედლეული, ტრანსპორტირება) და ახალი, ელექტრონული

ეკონომიკის უპირატესობებზე (ზემოთ ჩამოთვლილი საქონლის წონის არარსებობა, ვირტუალურობა, მყისიერი გლობალური გადაადგილება, თითქმის არ არის საჭირო ნედლეული და ა.შ.). ციფრული ეკონომიკა დაფუძნებულია ციფრულ გამოთვლით ტექნოლოგიაზე. მას ხშირად უწოდებენ ინტერნეტ ეკონომიკას (Internet economy), ახალ ეკონომიკას (New Economy), ასევე ვებ ეკონომიკას (Web economy).

ინტერნეტ ეკონომიკის ცნება სხვადასხვა სახის ინფორმაციული ქსელის გამოყენების პირობებში წარმოიშვა. ინფორმაციულ-ელექტრონული ქსელი კლასიფიცირდება შემდეგნაირად:

- კორპორატიული ქსელი (ინტრანეტი);
- საქმიანი თანამშრომლობის ქსელი (ექსტრანეტი);
- გლობალური ქსელი (მაგ., ინტერნეტი).

ჩვენი პლანეტის მოსახლეობისა და რესურსების მობილიზაციის ზრდის კვალდაკვალ ელექტრონული ეკონომიკა არ შემოიფარგლება მხოლოდ ელექტრონული საქონლისა და მომსახურების ბიზნესით, არამედ ფართოვდება და ეხება სხვადასხვა სფეროს, როგორებიცაა: ჯანდაცვა, განათლება, ინტერნეტ-ბანკინგი და ა.შ.

ინტერნეტმა შექმნა ახალი გლობალური სივრცე, რომელშიც მიმდინარეობს ეკონომიკური, პოლიტიკური და იდეოლოგიური პროცესები. ეკონომიკაში ინტერნეტის გამოყენებაზე გლობალურ იმედებს ამყარებენ - შემცირდება წარმოების ხარჯები, წარმოიშობა ბიზნესის ახალი, უფრო ეფექტიანი და ზემოგებიანი ფორმები და ა.შ. ეკონომისტების ერთ ნაწილს მიაჩნია, რომ ინტერნეტ კომპანიები მაღალმოგებიანია, სხვები, პირიქით, მათ წაგებიანო ბაზე ამახვილებენ ყურადღებას. ინტერნეტ ეკონომიკა თანამედროვე ინფორმაციულ ტექნოლოგიებზე დამყარებული ცივილიზებული საზოგადოების ეკონომიკაა, მას ხშირად „ვირტუალურ ეკონომიკას“ უწოდებენ, რაც ზუსტად გამოხატავს მის უკიდურესად გლობალურ-ინტელექტუალურ ბუნებას.

ინტერნეტ ეკონომიკაზე საყოველთაო გადასვლა სამ ფუნდამენტურ შედეგს გამოიწვევს:

1. მკვეთრად შემცირდება ტრანსაქციური ხარჯები (ზოგიერთ ფირმაში საერთოდ ქრება);
2. მწარმოებლებსა და მომხმარებლებს შორის დამყარდება უშუალო, პირდაპირი ელექტროკონტაქტები;

3. პრინციპულად შეიცვლება სამეწარმეო საქმიანობაში სივრცობრივი და დროითი ორგანიზაცია, თუმცა აღსანიშნავია ისიც, რომ ინტერნეტ ეკონომიკაზე გადასვლამ შეიძლება გაზარდოს მისი უსაფრთხოდ გამოყენების ხარჯები.

ყოველივე ეს კი არსებითად შეცვლის ეკონომიკური ურთიერთობების ხასიათს. კერძოდ, თუ ტრადიციულ ბაზარზე მომხმარებელი სხვადასხვა საქონელზე თავის არჩევანს ფასისა და ხარისხის მიხედვით აკეთებს, ინტერნეტ-სივრცეში საქონლის შეძენის გადაწყვეტილებას შთაბეჭდილების მიხედვით იღებს, ანუ „სამომხმარებლო მოთხოვნის მრუდი“ „სამომხმარებლო შთაბეჭდილებების მრუდად“ გადაიქცევა, რაც არ თავსდება „სამომხმარებლო წონასწორობის“ ეკონომიკური თეორიის კლასიკურ მოდელში. ასე რომ, ინტერნეტით დაბალხარისხიანი, ფალსიფიცირებული და მავნე საქონლის შეძენის რისკები არსებითად მაღლდება. აღნიშნული ნაკლოვანებების მიუხედავად, ჯერჯერობით ინტერნეტს მარკეტინგული ინფორმაციის ოპერატიულობის, დეტალურობისა და სიიარაღის თვალსაზრისით ალტერნატივა არ გააჩნია. ტრადიციული ბაზრისაგან განსხვავებით, ინტერნეტ-ბაზარი სხვადასხვა თავისებურებით გამოირჩევა, კერძოდ:

- ინტერნეტში შესვლის უზარირო სისტემის წყალობით ელექტრონული ბაზარი ყველა კომპანიისა და მომხმარებლისათვის გლობალურად ღია და ოპერატიულად ხელმისაწვდომია დედამიწის თითქმის ნებისმიერი წერტილიდან. ის უნიკალურია იმიტაც, რომ მის ვირტუალურ სივრცეში კონკურენცია აბსოლუტურად თავისუფალია;
- ელექტრონული ბაზარი მწარმოებლებსა და მყიდველებს შორის საშუამავლო რგოლების შემცირების რეალურ შესაძლებლობებს ქმნის (ინტერნეტი თავად ასრულებს საშუამავლო რგოლის ფუნქციას);
- ინტერნეტ-საიტის გამოყენებით, ელექტრონული ბაზარი არა მარტო პროდუქციის ან მომსახურების შეკვეთის, არამედ მის შესახებ ინფორმაციის ოპერატიულად მიღების საშუალებას იძლევა;
- ინტერნეტ სივრცეში რეკლამას სხვა ეკონომიკური სფეროებისათვის უცხო და მიუწვდომელი პარამეტრები აქვს. მაგ.: აუდიტორიას ახასიათებს ინტერაქტიურობა, რაც ნიშანდობლივია მხოლოდ ელექტრონული ბაზრისათვის და მის კონკურენტულ უპირატესობას უზრუნველყოფს;
- ინტერნეტ ბაზრის პირობებში მეწარმეთა საქმიანობაზე სახელმწიფო კონტროლი ძალიან სუსტია.

ინტერნეტ სამყარო გლობალურ ვირტუალურ სივრცეში სრულიად განსხვავებულ თავისუფალ ეკონომიკურ ურთიერთობებს აყალიბებს, რაც ინფორმირებული მოქალაქეების საბაზრო კავშირებს მსოფლიო თანამეგობრობის მდგრადი განვითარების ტენდენციად აქცევს. უამრავ პოზიტიურ ცვლილებასთან ერთად ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარება მრავალ სირთულეს წარმოშობს:

1. რამდენადაც ინტერნეტ-სივრცეში ყველა კომპანია ტრანსნაციონალურია, ეროვნული ეკონომიკების საზღვრების საკითხი თანამედროვე სამყაროს ახალი პრობლემა ხდება. გლობალურ ელექტრონულ სივრცეში ეკონომიკური კავშირების გამო, ეროვნული ეკონომიკის „ღია“ ან „დახურული“ ტიპისადმი მიკუთვნება გართულდება. ასეთ პირობებში მისი განვითარების მაკროეკონომიკური ანალიზი აზრს კარგავს. ინტერნეტ ეკონომიკური სივრცის „გამჭვირვალობისა“ და საზღვრების ღიაობის შედეგად, სატარიფო ბარიერებისა და გადასახადების არსებობა ეჭვქვეშ დგება;

2. ელექტრონული ვაჭრობის ანონიმურობა, გარიგებისათვის თვალყურის დევნების სირთულე და ადმინისტრაციული საზღვრების გადაკვეთის დაფიქსირების შეუძლებლობა სახელმწიფო ორგანოებს სრულიად ახალ პრობლემებს უქმნის;

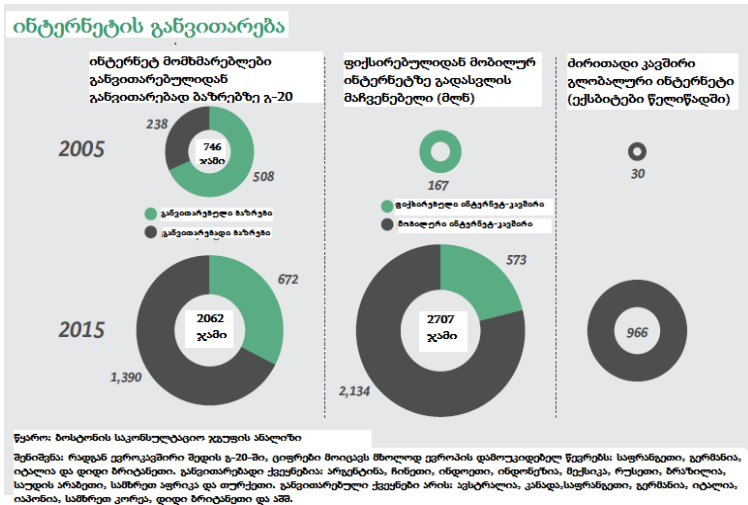
3. როგორც ცნობილია, ინტერნეტი ფულის მიმოქცევას აჩქარებს, რაც დამატებით მონეტარულ სირთულეებს წარმოშობს, რადგან მიმოქცევაში არსებული ელექტრონული ფულის მასის რეგულირებისა და მისი გავლენის განსაზღვრა ეკონომიკურ ზრდაზე საკმაოდ რთულია.

ინტერნეტ ეკონომიკის შესწავლა საშუალებას მოგვცემს უკეთ გავიგოთ ინტერნეტი, როგორც ეკონომიკური სისტემა. ინტერნეტ ეკონომიკის ანალიზი ბევრ პრობლემას მოიცავს, რადგან მისი მასშტაბები ძალზე სწრაფად იზრდება, ამასთან, სწრაფად იზრდება მისი მნიშვნელობა მსოფლიო ეკონომიკაში. მეცნიერთა, პოლიტიკოსთა და ბიზნესის სფეროს წარმომადგენელთათვის ინტერნეტ ეკონომიკის პრობლემები 6 კატეგორიად არის დაყოფილი:

1. ციფრული ქსელების ეკონომიკა;
2. ინტერნეტ-რესურსების მოდელეები და ფასწარმოქმნა;
3. ფასწარმოქმნაზე რეაგირება;
4. ფასწარმოქმნაზე ინტერნეტის აუცილებლობა;
5. ქსელების დაკავშირება და ინტერნეტ ეკონომიკა;
6. ინტერნეტ ეკონომიკა და სახელმწიფო პოლიტიკა.

ელექტრონული ეკონომიკის შეფასება მრავალ სირთულესთან არის დაკავშირებული. 2010 წელს კომპანია Boston Consulting Group-მა 20 ქვეყნის ინტერნეტ ეკონომიკის მოცულობა 2.3 ტრლნ დოლარად შეაფასა, რაც მშპ-ს დაახლოებით 4.1% იყო. 2013 წლის Oxford Economics-ის მოხსენებაში ელექტრონული ეკონომიკის წილი შეფასებულია 20.4 მლრდ დოლარად, რაც მსოფლიო გაყიდვების 13.8%-ს შეადგენს. ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების გლობალური მასშტაბის შესაფასებლად ქვემოთ მოცემული „დიაგრამა-1“ გამოდგება, საიდანაც ჩანს, თუ როგორ იცვლება განვითარებული ქვეყნების ოცეულში ინტერნეტ-მომხმარებელთა რაოდენობა 10 წლის განმავლობაში:

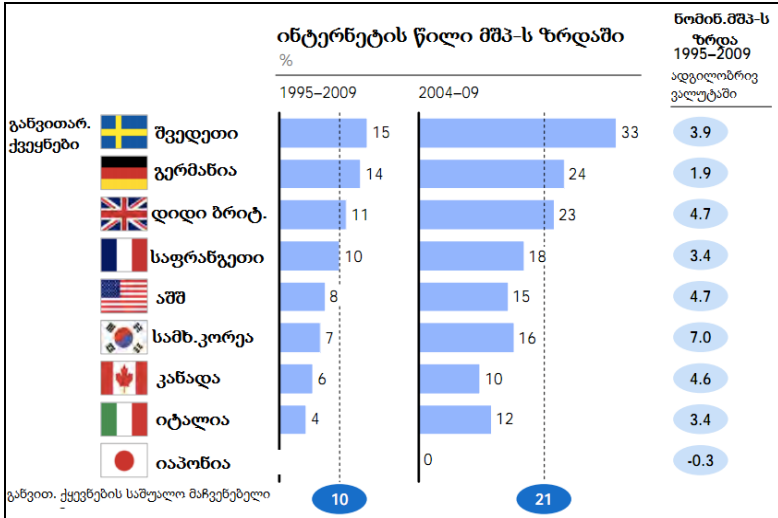
ინტერნეტის გლობალური განვითარება

დიაგრამა -1. წყარო: ბოსტონის საკონსულტაციო ჯგუფი

ინტერნეტ ეკონომიკის წილი განვითარებული ქვეყნების მშპ-ს ზრდაში ბოსტონის საკონსულტაციო ჯგუფის მიერ ჩატარებული კვლევების მიხედვით (იხ. „დიაგრამა-2“).

ინტერნეტის წილი განვითარებული ქვეყნების მშპ-ს ზრდაში

დიაგრამა - 2. წყარო: ბოსტონის საკონსულტაციო ჯგუფი

ინტერნეტმა და ICT-მა (ინფორმაციული და საკომუნიკაციო ტექნოლოგია) წარმოქმნა ახალი ბიზნეს მოდელები, ხელი შეუწყო ბაზრების კონსოლიდაციას, ბიზნეს გარემოს მდგრადობას, ციფრული ეკონომიკის შექმნას, ბიზნესისა და ვაჭრობის გაიოლებას, ბიზნესის დინამიურობას, კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას და სხვ.

ინტერნეტმა გავლენა მოახდინა ეკონომიკის ყველა სექტორზე და გარდაქმნა არსებული ბაზრები. მსოფლიოში, უნიკალური IP მისამართით¹ ინტერნეტში ჩართულია 2.5 მლრდ ტექნოლოგიური მოწყობილობა. რომელთა უმრავლესობას მობილური ტელეფონი და პერსონალური კომპიუტერი წარმოადგენს. ასეთი პროცესი ქმნის ახალ ეკონომიკას, სადაც Gartner-ის (ამერიკული კვლევითი და კონსალტინგური კომპანია) პროგნოზით 2020 წელს ინტერნეტში ჩართული იქნება 30 მლრდ ტექნოლოგიური მოწყობილობა და შეიქმნება 1.9 ტრლნ დოლარი.

ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებას თან ახლავს პრობლემები, რომელთაც მრავალი მკვლევარი სწავლობს. ისინი მიიჩნევენ, რომ ინფორმაციული

¹ აი-პი მისამართი, შემოკლ. ინგლ. Internet Protocol Address - ინტერნეტ ოქმის მისამართი - ლოკალურ ქსელში ან ინტერნეტში ჩართული მოწყობილობის (როგორც წესი კომპიუტერი) უნიკალური იდენტიფიკატორი; მისამართი

პროდუქტების წარმოების სისწრაფე და სიიაფე ფასწარმოქმნის მიღებული მექანიზმის დეფორმაციას იწვევს. წარმოების მოცულობისა და ფასის განსაზღვრის ტრადიციული პრინციპი (წარმოების ხარჯების, თვითღირებულებისა და სხვათა მიხედვით) ინტერნეტ ეკონომიკაში არსებითად იცვლება, რადგან პროდუქციის ყოველი დამატებითი ერთეულის წარმოებაზე გაწეული ზღვრული დანახარჯები მცირდება. პროდუქციაზე მოთხოვნის გადიდება ფასების მატებას იწვევს, ხოლო ინტერნეტ მომხმარებელთა რაოდენობის ზრდა ტარიფებს არ ცვლის (ჩვეულებრივ ეკონომიკაში მომხმარებლის ზრდა ფასის ზრდას იწვევს, აქ კი მომხმარებელთა რაოდენობა ფასზე არ ახდენს გავლენას).

ინტერნეტ ეკონომიკის შესწავლისას პრობლემების განხილვა 5 მიმართულებით შეიძლება:

1. მომხმარებელთა ქცევის შესასწავლად აუცილებელი იქნება ახალი ემპირიული სამუშაოები

2. გადატვირთვის მართვა და მომხმარებელთან უკუკავშირი უნდა განხორციელდეს ურთიერთდამოკიდებულებაში. ინტერნეტ ეკონომიკის ეს და სხვა კომერციული მიდგომები ცალკე შესწავლას საჭიროებს;

3. ფასწარმოქმნა, როგორც გადატვირთვის მეთოდი, როგორც ქსელთაშორისი კავშირის შემადგენელი ნაწილი, შემოწმებულ უნდა იქნას;

4. ინტერნეტმომხმარებელთა ზრდის კვალდაკვალ საჭიროა ახალი ეკონომიკური მოდელების შემუშავება და ინტერნეტ-ტექნოლოგიების და ინტერნეტ ეკონომიკის უფრო ღრმა შესწავლა;

5. ელექტრონული კომერციისა და კერძო საკუთრების ინფორმაციული უსაფრთხოებისათვის აუცილებელია ახალი ტექნოლოგიებისა და პოლიტიკის შემუშავება.

ინტერნეტისა და ციფრული ტექნოლოგიების განვითარება, რომლის მთავარი უპირატესობა ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა და სისწრაფეა, ელექტრონული ეკონომიკის განვითარების საფუძველი გახდა. თანამედროვე გლობალური ეკონომიკური პროცესები წარმოუდგენელია ინფორმაციული ტექნოლოგიების გარეშე. მათი გავრცელების მაღალი სიჩქარე ეკონომიკური განვითარების სხვადასხვა დონის ქვეყნებს გლობალურ პროცესებში აქტიურად ჩართვისა და შემდგომი ეკონომიკური წინსვლის ფართო შესაძლებლობას აძლევს. სავარაუდოა, რომ უახლოეს მომავალში გლობალიზაციის

ტენდენციებთან შერწყმული თანამედროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიები რეალურად მოიტანს მნიშვნელოვან დადებით შედეგებს.

მიუხედავად იმისა, რომ ინტერნეტ ეკონომიკა საბაზრო ეკონომიკის ახალი ფორმა და ტრადიციული ეკონომიკისაგან განსხვავებული მახასიათებლები აქვს, იგი მაინც ინარჩუნებს საბაზრო ეკონომიკის ელემენტებს და იმავე პრინციპებით მოქმედებს.

საინფორმაციო ტექნოლოგიების განვითარებამ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა ეკონომიკაზე, კერძოდ, გაიზარდა ინფორმაციის მიღების სისწრაფე და ინტენსივობა, რაც ამაღლებს ეკონომიკური საქმიანობის ეფექტიანობას. მაგალითად, თუ XX საუკუნის 50-იან წლებში 5 ათას კმ-ზე 30-გვერდიანი წერილის ადრესატამდე მიტანას დასჭირდებოდა 10 დღე, 80-იან წლებში ფაქსით ეს შესაძლებელი იყო დაახლოებით 1 საათში. თანამედროვე ქსელური მოწყობილობებით კი - სულ რაღაც 3 წამი.

რამდენადაც ინტერნეტ ეკონომიკა და ქსელური ეკონომიკა სინონიმებია, შეიძლება აღვნიშნოთ, რომ აქ განვითარებული ეკონომიკური ურთიერთობების თავისებურება, პირველ რიგში, განპირობებულია ქსელის თავისებურებით. ასეთი მიკროეკონომიკური თავისებურებებია:

- შემავსებლობა (დაკავშირებულობა) ერთი სარგებელი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მომხმარებლის მიერ სხვა სარგებელთან ერთად;
- თავსებადობა (კომპლემენტარობის შედეგია), რამდენადაც ტექნიკურად არათავსებადი სარგებელი არ მოიხმარება კომპლექსურად;
- დადებითი შიდა ქსელური ეფექტი;
- მასშტაბის ეკონომიურობა.

ინტერნეტში მასშტაბის ეკონომიურობა მით უფრო არსებითია, რაც უფრო მეტი სამეურნეო სუბიექტი მონაწილეობს წარმოების პროცესში. ამასთან, ეკონომიკური აგენტების რიცხვს მნიშვნელობა არა აქვს.

დღეისათვის მრავალი კომპანია, მათ შორის ტრადიციულიც, რომლებმაც უკვე მიღწიეს წარმოების გარკვეულ მოცულობას, მთავარ აქცენტს აკეთებს ინტერნეტ სივრცეში ბიზნესის განვითარებაზე შემდეგი მიზეზების გამო:

- რეკლამასა და პოტენციური მომხმარებლის მოზიდვაზე ნაკლები დანახარჯები;
- მიზნობრივ ჯგუფზე გასვლის სისწრაფე;
- გეოგრაფიული შეზღუდვების არარსებობა და სხვ.

ტრადიციულ ეკონომიკასა და ინტერნეტ ეკონომიკას რამდენიმე ძირითადი განმასხვავებელი ნიშანი აქვს. ინტერნეტ ეკონომიკაში პროდუქციის ფორმა არამატერიალურია, ეკონომიკური კეთილდღეობის არსი კი შეუზღუდავი. ტრადიციულ ეკონომიკაში ეკონომიკური ურთიერთობის ძირითად ობიექტს საქონელი და მოთხოვნის უფლება წარმოადგენს, ხოლო ინტერნეტ ეკონომიკაში - ინფორმაცია და ქსელი.

ინტერნეტ ეკონომიკა გახდა გლობალიზაციის წამყვანი საშუალება, ასევე მსოფლიო ეკონომიკის სისტემის ნაწილი. ინტერნეტი ასტიმულირებს ეკონომიკურ ზრდას მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში, ხოლო ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებს საშუალებას აძლევს მიაღწიონ უფრო მეტ ეკონომიკურ ზრდას და ჩაერთონ (ინტეგრირება მოახდინონ) მსოფლიო ეკონომიკაში.

ინტერნეტ ეკონომიკას შემდეგი მახასიათებლები აქვს:

- ინფორმაცია მუდმივად ივსება და მასზე წვდომა აქვთ ადამიანებს ინტერნეტის საშუალებით;
- ინფრასტრუქტურული პლატფორმა, რომლის მეშვეობითაც ადამიანებს შეუძლიათ მოცემულ მომენტში გადაჭრან ესა თუ ის ფინანსური წინადადება;
- მედია-საცავი, სადაც უფასოდ ინახება ინფორმაცია ყველაფერზე, რაც ჩვენ ირგვლივ ხდება.

მსოფლიო ქვეყნების ინტერნეტ ეკონომიკაზე თანდათანობით გადასვლა რამდენიმე არსებითმა ფაქტორმა განაპირობა. უპირველესად, საერთაშორისო ბაზარზე შედწევის ლიბერალიზაციამ და თვით ამ ბაზრების გლობალიზაციამ, კაპიტალის მობილურობის გაძლიერებამ და საინფორმაციო-გლობალური სივრცის წარმოჩენამ. ინტერნეტ ეკონომიკის პირობებში მონოპოლიური ტენდენციებიც სხვაგვარად ვლინდება, ვიდრე ტრადიციული ეკონომიკის შემთხვევაში. ჩვეულებრივ მიჩნეულია, რომ მონოპოლიური ბაზარი კონკურენტულთან შედარებით ადიდებს ფასს და ამცირებს წარმოების მოცულობას. ინფორმაციული საქონლის მონოპოლიურ ბაზარზე კი განსხვავებული სიტუაცია ყალიბდება: წარმოების მოცულობა იზრდება და ფასები კლებულობს. უფრო მეტიც, თანამედროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიების გავლენით, საქონელსა და მომსახურებაზე ფასები ძალიან მოკლე დროში უპრეცედენტოდ მცირდება. ამასთან, თანამედროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიების ზემოქმედებით წარმოების სფეროში შრომის პროდუქტიულობის ზრდა მოგების ნორმას ადიდებს, მაგრამ მხოლოდ მოკლევადიან

პერიოდში, რადგან ამ სფეროში მძაფრი საერთაშორისო კონკურენცია მის გრძელვადიან შემცირებას იწვევს.

ამგვარად, ინფორმაციული ტექნოლოგიების გავრცელების პირობებში, რეალურად საერთაშორისო ბაზრის ორი მოდელი ყალიბდება: ერთი მხრივ, ბაზარი ხდება მონოპოლიური წამყვანი ფირმების დომინანტური პოზიციების გამო, ხოლო, მეორე მხრივ, ისინი არ ზღუდავენ ახალი ფირმების შესვლას ბაზარზე და ამ თვალსაზრისით საერთაშორისო ბაზრები ატარებენ კონკურენტული ბაზრის ნიშნებსაც.

თანამედროვე პირობებში ტერიტორიულად დაშორებულ სუბიექტებს შორის (სახელმწიფო ან მისი ცალკეული ტერიტორია, კომპანია) კომუნიკაცია არსებითად მარტივდება და შედეგად საგარეო სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობა უფრო მეტად ღრმავდება და ფართოვდება. იმავედროულად, ინტელექტუალური და ინოვაციური კლასტერებიც აქტიურად ყალიბდება. მათი წარმოშობის ადგილი ისეთი რეგიონებია, სადაც კომპაქტურად თავმოყრილია თანამედროვე, მაღალინტელექტუალური და ინოვაციური დარგები და მომხმარებელთანაც ეკონომიკური კავშირები უშუალოდ მყარდება.

რა თქმა უნდა, ინტერნეტის გავრცელების შედეგები მომავალში უფრო შთამბეჭდავი გახდება, მაგრამ, ჯერჯერობით, „ტრადიციულ ეკონომიკასთან“ შედარებით, მაღალტექნოლოგიური, ქსელური ეკონომიკის გრძელვადიანი სტრატეგიები ნაკლებად არის წარმოჩენილი. ანონიმურობა, რომელიც თანამედროვე ინტერნეტ ეკონომიკას ახასიათებს (ვირტუალური ბანკები, ფირმები, ფული და სხვ.) ნაკლებად იძლევა მათ ფუნქციონირებაზე კონტროლის საშუალებას. მით უმეტეს, რომ ინტერაქტიურ ტექნოლოგიებსა და ინფრასტრუქტურაში როგორც პირდაპირი, ისე პორტფელური ინვესტიციები საგრძნობლად იზრდება და გავრცელების არეალიც ფართოვდება.

გარკვეული აზრით, ინტერნეტ ეკონომიკა ბაზარს აახლოებს სრულყოფილი კონკურენციის მოდელთან, საგრძნობლად არბილებს ინფორმაციის ასიმეტრიულობის ხარისხს და მნიშვნელოვნად ამცირებს ტრანსაქციების ვადას. მაგრამ, იმავედროულად, ინტელექტუალური საკუთრების დაცვაში, საინფორმაციო პროცესების დაჩქარება-ხელშეწყობასა და სხვა საკითხებში, გამორიცხავს სახელმწიფოს მარეგულირებელ როლს.

ინტერნეტ ეკონომიკამ ცალკეული კომპანიები ერთ სისტემაში გააერთიანა. ეს სისტემა საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა მხარეზე მოქმედებს და რიგ შემთხვევაში ქვეყნების პრეზიდენტებსა და მთავრობებზე მაღლა დგას.

იგი ერთიანი ქსელური ორგანიზაციაა, რომელიც შემდეგი ნიშნებით ხასიათდება: ქსელური ორგანიზაციის წევრები ურთიერთნდობაზე აგებულ გარკვეულ თანამეგობრობას ქმნიან, სადაც დომინირებს მონაწილეთა ეთნიკური ორიენტაცია; მონაწილეთა შორის განსაზღვრულია ურთიერთვალდებულება და პასუხისმგებლობა.

სერიოზული ცვლილებები მიმდინარეობს ეკონომიკის ყველა სფეროში, განსაკუთრებით ბიზნესში. ყოველდღიურ ლექსიკაში აქტიურად მკვიდრდება ახალი ტერმინები, კერძოდ, ელექტრონული კომერცია, ელექტრონული ბიზნესი, ელექტრონული საწარმო და ა.შ., რაც ახალი ინფორმაციული ტელეკომუნიკაციური ტექნოლოგიების მდგრად (უწყვეტ) განვითარებას ადასტურებს და ეკონომისტებისა და სოციოლოგების ყურადღებას იპყრობს.

ცნობილია, რომ სამეწარმეო საქმიანობის მიზანია მოგების მიღება, რისთვისაც აუცილებელია საზოგადოებისათვის გარკვეული ფასეულობის შექმნა და მისი რეალიზაცია. მიღებული მოგება არა მარტო ბიზნესის მიზანშეწონილობას განსაზღვრავს, არამედ ახალი სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობების მოტივებსაც აყალიბებს. ინფორმაციულობა თანამედროვე, ახალი ეკონომიკის სასიცოცხლოდ აუცილებელი ელემენტი ხდება და წარმოებული პროდუქციის დანახარჯებში ამ კომპონენტის წილი განუწყვეტლივ იზრდება. ამით კომპანიის მომხმარებელი თვით პროდუქციის (მომსახურების) წარმოების პროცესში აქტიურად ერთვება. ამგვარად, მომხმარებელი წარმოების სისტემაში ფუნქციურად სასარგებლო ელემენტად წარმოგვიდგება და კომერციული ეფექტიანობის გარკვეული წილის მიმღებიც ხდება.

ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებას ახასიათებს შემდეგი ტენდენციები:

- კვალიფიციურ მყიდველებთან ინდივიდუალური მიდგომა;
- გლობალური კომუნიკაციის წარმოშობა, როცა მნიშვნელოვანია არა წარმოების ადგილი, მარკის ცნობადობა და ა.შ. არამედ მომსახურების ხარისხი და სხვ.);
- განსხვავებული ინფორმაციული შუამავლობის არსებობა;
- ტრანსაქციის ღირებულებაზე, მარკეტინგსა და რეკლამაზე, კომუნიკაციებზე ხარჯების დაზოგვით საქონლის ფასის შემცირება;
- არსებული საწარმოებისა და კომპანიების სტრუქტურის ცვლილება;
- ბიზნეს-პროცესების ავტომატიზაცია.

ეკონომიკის თვალსაზრისით, ინტერნეტ ეკონომიკური სივრცე ის გარემოა, რომელშიც ნებისმიერ ადგილზე მყოფ ყოველ ინდივიდს თავისუფლად

და მინიმალური ხარჯებით შეუძლია დაუკავშირდეს პარტნიორებს ერთობლივი სამუშაოს შესრულების, ვაჭრობის, იდეებისა თუ „ნოუ ჰაუს“ გაცვლის მიზნით. ინტერნეტ ეკონომიკის ცნებას უკავშირებენ პროგრამული უზრუნველყოფის, კომპიუტერული ჩიპების, მობილური კავშირებისა და, საზოგადოდ, ადამიანის საქმიანობის იმ სახეების შექმნასა და მოდერნიზაციას, რაც ინფორმაციული ტექნოლოგიების სფეროში ტექნიკურ პროგრესს მიეკუთვნება. დღეისათვის ინტერნეტ ეკონომიკაში ეკონომიკის ის სფეროები მოიზარება, რომელთა ფუნქციონირების ეფექტიანობა საწარმოო პროცესებში ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენების ხარისხზეა დამოკიდებული: ვირტუალური საწარმოები, ელექტრონული კომერცია, ინტერნეტ-ბანკინგი, დისტანციური სწავლება და სხვ.

მსოფლიო ციფრული ეკონომიკის განვითარებასთან ერთად ვითარდება ელექტრონული კომერცია. ელექტრონულ კომერციაში მოისაზრება ინტერნეტ-ტექნოლოგია, რომელიც სხვადასხვა სახის პროდუქციის ინტერნეტ რეალიზაციის საშუალებას იძლევა. ელექტრონული კომერცია, ბიზნესის ის მიმართულებაა, რომელსაც მსოფლიოს წამყვანი ბრენდები იყენებენ და მათი პოპულარობის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორიცაა. ნებისმიერ ბრენდს გააჩნია ვებ გვერდი, რომელსაც საკუთარი პროდუქციის რეალიზაციისათვის იყენებს და მომხმარებელს ამ პროდუქციის კატალოგს სთავაზობს. ინტერნეტ ბიზნესისათვის აუცილებელი და მნიშვნელოვანი ფაქტორია მომხმარებელთა ნდობის მოპოვება, რომელიც პროდუქციის მაღალი ხარისხით, კარგი მომსახურებით და ბრენდის ცნობადობით (აგრეთვე მომხმარებელთა შეფასებებით) მიიღწევა. ონლაინ მომხმარებელი უპირატესობას ანიჭებს ისეთ ბიზნესს, რომელსაც ერთი მიმართულება აქვს არჩეული.

ინტერნეტში რამდენიმე სახის მომსახურებაა შესაძლებელი: ინფორმაციული, ტურისტული, საგანმანათლებლო, ფინანსური და სხვ. ინტერნეტ-მომსახურების სახეებიდან ყველაზე დინამიურად ვითარდება ფინანსური მომსახურება, რომელსაც მიეკუთვნება შემდეგი სფეროები: ინტერნეტ-ბანკინგი, ინტერნეტ-დაზღვევა და ინტერნეტ-ტრეიდინგი.

ელექტრონული კომერციის განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ანგარიშსწორების თანამედროვე საშუალებები, განსაკუთრებით ინტერნეტ-ბანკინგი, რომელიც საბანკო საქმიანობის პერსპექტიული ფორმაა და გულსხმობს საბანკო ოპერაციების განხორციელებას ინტერნეტის საშუალებით. მის უპირატესობაა სისწრაფე და იაფი მომსახურება. ინტერნეტ-ბანკინგის

მომსახურება ჩვეულებრივი საბანკო მომსახურების თვითღირებულებასთან შედარებით 8-10-ჯერ იაფია. მაგალითად, გერმანული ბანკი „Dutsche Bank“ აქცენტს ინტერნეტ-ბანკინგის განვითარებაზე აკეთებს. კერძოდ, მას თავისი ოპერაციების მნიშვნელოვანი ნაწილი ინტერნეტში გადააქვს.

ინტერნეტ ტექნოლოგიებმა მკვეთრად გაზარდეს ფასწარმოქმნის ინსტრუმენტის მნიშვნელობა და შესაძლებლობები. ვინაიდან თანამედროვე საინფორმაციო სისტემების მაღალი მოქნილობა მნიშვნელოვნად ამარტივებს ფასწარმოქმნის პროცესს, იძლევა დიდი რაოდენობის ინფორმაციას პროდუქციის თვისებების, ხარისხისა და ფასის შესახებ, ზრდის ფასწარმოქმნის პროცესში გათვითცნობიერებული მომხმარებლების რაოდენობას.

ბიზნესში ელექტრონული ტექნოლოგიების გამოყენებას უდიდესი პოტენციალი აქვს, რომელიც საჭიროებს გონივრულ მართვას. ამ სფეროში ელექტრონულმა ტექნოლოგიებმა წარმოაჩინა მიზნის მიღწევის, რენტაბელობის ამაღლების, წარმოების გაფართოებისა და მართვის ეფექტიანობის ამაღლების ახალი შესაძლებლობები. უკანასკნელ წლებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა ინტერნეტ-სივრცისადმი კომპანიების დაინტერესება. ისინი ელექტრონული ტექნოლოგიების ათვისებით ღებულობენ მნიშვნელოვან პირდაპირ და არაპირდაპირ მოგებას, ელექტრონულ ბაზრებს იყენებენ თავიანთი საქონლის თუ მომსახურების შეთავაზების, მარკეტინგული კვლევებისა და მომარაგებისათვის. მყიდველები კი ელექტრონული ბაზრებით სარგებლობენ ინფორმაციის მოძიების, საქონლის თუ მომსახურების არჩევის, შეკვეთების, საკრედიტო ბარათით გადახდის ან ელექტრონული ანგარიშსწორებისათვის.

ელექტრონულ ვაჭრობას აქვს მრავალი უპირატესობა როგორც მყიდველის, ისე გამყიდველისათვის. ელექტრონული გამყიდველები არ არიან შეზღუდულნი სავაჭრო მოედანზე საქონლის ფიზიკური ასორტიმენტით. მათ შეუძლიათ კლიენტებს წარმოუდგინონ პრაქტიკულად განუსაზღვრელი ასორტიმენტი. ქსელის მეშვეობით ყიდვა ხორციელდება ინტერაქტიულად და მყისიერად. მყიდველს შეუძლია ელექტრონულ გამყიდველთან ურთიერთობის გზით მიიღოს აუცილებელი ინფორმაცია, შეუკვეთოს და გადმოტვირთოს იგი ქსელიდან. ინტერნეტი მძლავრი ინსტრუმენტია კლიენტებთან ურთიერთობის დამყარებისათვის. თავისი ინტერაქტიული ბუნების წყალობით, ის წარმოადგენს მარკეტინგის პერსპექტიულ ინსტრუმენტს. კომპანიას შეუძლია ქსელის მეშვეობით დაამყაროს ურთიერთობა კლიენტებთან, რათა მეტი გაიგოს თითოეულის საჭიროებებისა და მოთხოვნილებების შესახებ.

მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკური ზრდა განპირობებულია არა მარტო კომპიუტერების რაოდენობის ზრდით, არამედ მათი ქსელში გაერთიანებითაც, რაც კარდინალურად გარდაქმნის ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციალურ ურთიერთობებს. ელექტრონული ბიზნესი ხარი სხობრივად ახალი ტექნოლოგიაა, რომელიც კომპანიებს საშუალებას აძლევს მიაღწიონ კონკურენტულ უპირატესობას კლიენტების მომსახურების გაუმჯობესებისა და პარტნიორებთან ბიზნეს ურთიერთობების ოპტიმიზაციის გზით. ელექტრონული ბიზნესის უპირატესობების გამოყენება ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის ძირითად განმსაზღვრელი ფაქტორია XXI საუკუნის მსოფლიო ეკონომიკაში.

დღეისათვის მსოფლიოში მრავალი ფირმა წარმატებით იყენებს ინტერნეტს თავის საქმიანობაში. ერთ-ერთი პირველი და ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითია ინტერნეტ მაღაზია „ამაზონი“ (Amazon.com), რომელიც ამერიკელმა ფინანსისტმა ჯეფრი ფრესტონ ბეზოსმა 1994 წელს დააარსა. დღეისათვის იგი მსოფლიოში წამყვანი ელექტრონული კომერციული კომპანიაა. 2017 წლის მონაცემებით, ამაზონში 566 ათასზე მეტი ადამიანია დასაქმებული მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში (ამერიკა, კანადა, იაპონია, ჩინეთი და ევროპის რამდენიმე ქვეყანა). კომპანის წლიური შემოსავალი 2017 წელს 178 მლრდ დოლარამდე გაიზარდა. „ამაზონში“ შესაძლებელია თითქმის ყველაფრის შეძენა, კომპანიის სლოგანიც ამაზე მეტყველებს: ყველაფერი A-დან Z-მდე. საწყის ეტაპზე კომპანიის ხარჯები მკვეთრად აღემატებოდა შემოსავლებს, მრავალწლიანი ზარალის შემდეგ, 2002-2003 წლიდან, ელექტრონული კომერციის ერთპიროვნული ლიდერი გახდა, როგორც ბრუნვის, ასევე მოგების მოცულობით.

ელექტრონული კომერციის და, ზოგადად, ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია ინტერნეტ-რეკლამის როლი.

მსოფლიოს სარეკლამო ბაზარი, სხვა ბაზრების მსგავსად, ყოველწლიურად განიცდის ცვლილებებს. თანამედროვე ტექნოლოგიები იძლევა შესაძლებლობას კომპანიამ შეაგროვოს მომხმარებელზე ინფორმაცია მათ მიერ სოციალურ ქსელებში მომხმარებელთა მოწონებისა და საძიებო მოთხოვნების საფუძველზე. აშშ-ს ინტერაქტიული სარეკლამო ბიუროს ანგარიშის მიხედვით, ყველაზე მეტი შემოსავალი ინტერნეტ რეკლამებიდან აქვს საძიებო სისტემას Google, ხოლო მეორე ადგილზე არის სოციალური ქსელი Facebook. 2017 წელს ინტერნეტ-რეკლამის შემოსავლის 33% კომპანია Google-ზე მოდის,

რამაც 95.38 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა, მაშინ როცა ჯერ კიდევ 2007 წელს Google-ის ინტერნეტ რეკლამებიდან შემოსავალი 16.41 მლრდ აშშ დოლარი იყო.

თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიების, ინტერნეტ ეკონომიკისა და ელექტრონული ეკონომიკის თეორიული ასპექტების განხილვის საფუძველზე შესაძლებელია შემდეგი დასკვნების გაკეთება:

- საინფორმაციო ტექნოლოგიები თანამედროვე ბიზნესის ხერხემალია;
- ინტერნეტი და თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიები ცვლის გლობალურ ეკონომიკურ სისტემას;
- ელექტრონული ეკონომიკის განვითარება საშუალებას აძლევს კომპანიებს გააფართოვონ საკუთარი საქმიანობა.

ნაშრომის მეორე თავში „**ინტერნეტ ეკონომიკის გავლენა და როლი მსოფლიო ეკონომიკაზე**“ განხილულია მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებში ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების გამოცდილება.

თანამედროვე ინფორმაციულმა ტექნოლოგიებმა გააერთიანა და დაკავშირა მთელი პლანეტა, ხელი შეუწყო ადამიანების გაცნობა-დამეგობრებას, საქმიანი კავშირების განვითარებას, სამეცნიერო პოტენციალის რეალიზებას და ერებს შორის პოლიტიკური ურთიერთობების მოგვარებას. მისი მეშვეობით შესაძლებელი გახდა ფინანსური კაპიტალის, საწარმოო და შრომითი რესურსების, აგრეთვე ინფორმაციის მიმოქცევა მსოფლიო მასშტაბით დროის უმცირეს მონაკვეთში. სწორედ ინფორმაციული ტექნოლოგიები, უწინარეს ყოვლისა, კი ინტერნეტი, როგორც გლობალური ქსელი და ურთიერთდაკავშირებული კომპიუტერების ერთიანობა, გახდა გლობალიზაციის განვითარების საფუძველი, რომელმაც შეცვალა მსოფლიოს ხალხთა ცხოვრება, ურთიერთობა და, შესაბამისად, ბიზნესიც.

ინტერნეტ ბაზრის განვითარებას და გლობალურ საინფორმაციო სისტემებში ჩართვას ქვეყნისთვის სოციალური და პოლიტიკური მნიშვნელობა აქვს, რადგან ადამიანთა დაახლოება ამ გზით უფრო სწრაფად ხდება, ვიდრე რეალურ ცხოვრებაში. ინტერნეტში ფორმირდება მიზნობრივი აუდიტორია, რომლის მართვა შესაძლებელია. მმართველობის ასპექტი გლობალიზაციის პირობებში საკმაოდ მნიშვნელოვანია.

ცხადია, საქართველოს ეკონომიკურ განვითარებაში ინტერნეტ ეკონომიკას მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლია. პირველ რიგში, საჭიროა შევისწავლოთ, რა ეტაპზე ვართ ამ მხრივ, როგორ არის ინტერნეტი და შესა

ბამისი ინფრასტრუქტურა განვითარებული და დავსახოთ სამომავლო მიზნები და ამოცანები.

ინტერნეტ ეკონომიკის შესაფასებლად მნიშვნელოვანია მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების გამოცდილების შესწავლა. ამ მხრივ გამოირჩევა ჩინეთი, რომელიც ბოლო ათწლეულების განმავლობაში საკმაოდ სტაბილურად ვითარდება, განსაკუთრებით გამოიკვეთა ინოვაციური ფაქტორის როლი, უახლოესი მომავლის ძირითად მიზნად დაისახეს ინტერნეტ ეკონომიკის შექმნა და აქცენტი მაღალტექნოლოგიური პროდუქციის ექსპორტზე გადაიტანეს.

ამერიკული გამოცემების ცნობით, ონლაინ გაყიდვების რაოდენობით ჩინეთი მსოფლიო ლიდერია. მისი ეკონომიკური სიძლიერის ახალი წყარო სწორედ ციფრული ტექნოლოგიების განვითარებაა. რამდენიმე ათეული წლის წინათ, ჩინეთის ყველა ოჯახს სჭირდებოდა სპეციალური ტალონი იმისთვის, რომ შეეძინა ყველაფერი, დაწყებული ბრინჯითა და ფეხსაცმლით დამთავრებული ველოსიპედით. დღეს კი, ჩინეთი ონლაინ ბაზრის უდიდესი მონაწილეა.

ციფრული ეკონომიკის წილი თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკაში დაახლოებით 25%-ია. ევროპამ ჯერ ხელი შეუწყო ინტერნეტ-კომპანიების წარმოქმნას და შემდეგ შექმნა ელექტრონული მმართველობის სისტემა. ამჟამად გაეროს წევრი ქვეყნების 40% სოციალურ ქსელებს - Facebook და Twitter - სამთავრობო პროცესების განხორციელებაში აქტიურად იყენებს.

ევროპაში, იტალია და რუსეთი აღმოჩნდნენ სოციალურად ყველაზე აქტიურები, სადაც მომხმარებლები ინტერნეტში ყოფნის 40%-ზე მეტ დროს სოციალურ მედიას უთმობენ. „კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის“ მიერ ჩატარებული გამოკითხვის თანახმად, საქართველოშიც ინტერნეტ მომხმარებლები ყველაზე მეტ დროს სოციალურ ქსელებში ატარებენ.

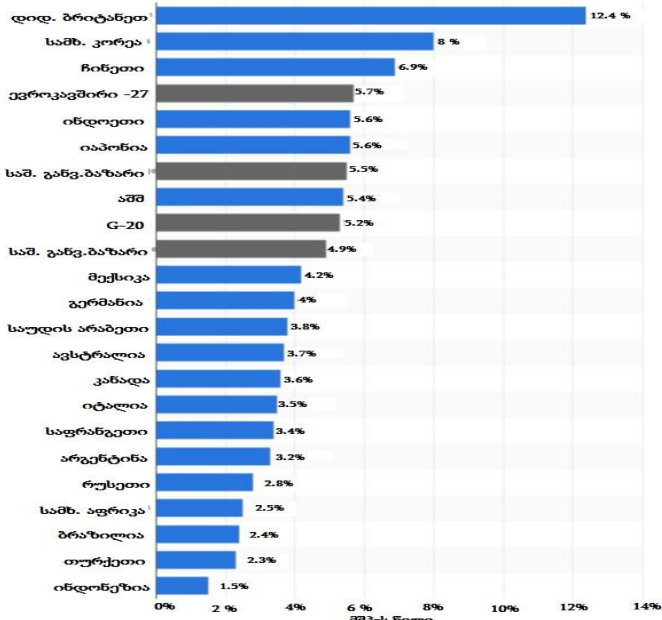
დიდ ოცეულში ინტერნეტ ვაჭრობა ეკონომიკის 4.1%-ს იკავებს. მთლიანი ფულადი ბრუნვა კი 2.3 ტრლნ დოლარს აღწევს. ეს მეტია, ვიდრე ბრაზილიის ან იტალიის ეკონომიკა. ასეთი ტენდენცია ყველაზე მოგებიანია ისეთი კომპანიებისთვის, როგორებიცაა Google, Apple, Facebook, Amazon და სხვ., რომლებიც, ძირითადად, ინტერნეტ მომხმარებლებზე არიან ორიენტირებულნი.

ინტერნეტი ხდება ეკონომიკის მამოძრავებელი ძალა. კერძოდ, ერთ-ერთი საერთაშორისო კონსალტინგური კომპანიის (McKinsey Global Institute - ორი ენტირებულია სტრატეგიულ მართვაზე) მიერ გამოქვეყნებულ ანგარიშში წარმოდგენილია „დიდი რვიანის“ ქვეყნების ეკონომიკის კვლევის შედეგები (G8 -

კანადა, საფრანგეთი, გერმანია, იტალია, იაპონია, დიდი ბრიტანეთი, აშშ და რუსეთი). კვლევაში აგრეთვე ჩართული იყო ჩინეთი, ინდოეთი, ბრაზილია, სამხრეთ კორეა და შვედეთი (ეს ქვეყნები აწარმოებენ მსოფლიო მშპ-ს დაახლოებით 70%-ზე მეტს). ამ ქვეყნების მშპ-ს 3.4% ინტერნეტ ეკონომიკაზე მოდის. ეს მაჩვენებელი, BCG-ს პროგნოზით (The Boston Consulting Group - წამყვანი საერთაშორისო კომპანია, რომელიც სპეციალიზირებულია კონსალტინგის მართვით) კვლავ გაიზრდება ყველა ქვეყანაში, თუმცა უფრო მეტი ზრდა დაფიქსირდება განვითარებად ქვეყნებში, სადაც ზრდის საშუალო ტემპი წელიწადში იქნება 18%, ხოლო ინდოეთსა და არგენტინაში 23-24%-ს მიაღწევს.

ინტერნეტ ეკონომიკის ზრდასთან ერთად გაიზრდება გლობალურ ინტერნეტ მომხმარებელთა რიცხვი, რომელიც სამი ან ოთხი წლის განმავლობაში 3 მლრდ-ს მიაღწევს. ამასთან, მათი უმრავლესობა ინტერნეტით ისარგებლებს პლანშეტური კომპიუტერებისა და სმარტფონების გამოყენებით, რაც კიდევ უფრო დააჩქარებს ელექტრონული კომერციის განვითარებას.

ინტერნეტ ეკონომიკის წილი განვითარებული ქვეყნების ოცეულის მშპ-ს ზრდაში:

დიაგრამა-3. წყარო: სტატისტიკის მსოფლიო ვებ-პორტალი www.statistica.com

ინტერნეტ ეკონომიკა მრავალ ახალ შესაძლებლობას აძლევს როგორც ბიზნესმენებს, ისე სახელმწიფოს და მის მოქალაქეებს. ინტერნეტ-სფეროს წარმოშობა ნიშნავს, რომ ეროვნული ეკონომიკის დინამიკის შესახებ მხოლოდ მატერიალური წარმოების ცვლილებებით მსჯელობა უკვე აღარ შეიძლება. დღეს ინფორმაციული რესურსები ძირითადი ეროვნული სიმდიდრეა. მათი ექსპლუატაციის ეფექტიანობა სამომავლოდ უფრო მეტად განსაზღვრავს ქვეყნის ეკონომიკურ ძლიერებას.

მოსახლეობის ეკონომიკური კეთილდღეობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად ეფექტურად შეძლებს ქვეყანა საკუთარი ეკონომიკის განვითარებას, საექსპორტო ბაზრის გაფართოებას. ვინაიდან არცერთ სახელმწიფოს არ შეუძლია იცხოვროს იზოლაციაში, შესაბამისად, ყველა ქვეყანა ცდილობს ინტეგრირებას გლობალურ, ანუ ერთიან ეკონომიკურ, პოლიტიკურ, სოციალურ-კულტურულ სივრცეში. მსოფლიოს უკეთესი მომავლისათვის ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებას არსებითი მნიშვნელობა აქვს. ამიტომ ქვეყნების ხელისუფლებებმა უნდა იმოქმედონ კოორდინირებულად, დაიცვან საერთაშორისო სტანდარტები, მიაღწიონ შეთანხმებებს, შეზღუდონ ინტერნეტში ჩარევა, შექმნან ხელსაყრელი პირობები ინტერნეტ ეკონომიკის თავისუფალი განვითარებისათვის.

სხვადასხვა საერთაშორისო კვლევების თანახმად, ინტერნეტ ეკონომიკა ყველაზე მასშტაბურ გავლენას განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკაზე ახდენს, სადაც ინტერნეტ ეკონომიკის წილი მშპ-ს ზრდაში მნიშვნელოვნად ამაღლდება. ინტერნეტ ეკონომიკა მომავლის ეკონომიკაა, ამიტომ საჭიროა ქვეყანაში ინტერნეტ მომხმარებლების გაზრდა, ტარიფების კონტროლი და ინტერნეტზე წვდომის გაიოლება, განსაკუთრებით სოფლებში. აუცილებელია ამ სფეროს საფუძვლიანი შესწავლა, რათა კარგად წარმოჩნდეს არსებული პრობლემები და მსოფლიოს მოწინავე ქვეყნების მაგალითზე დაისახოს მათი გადაჭრის ეფექტიანი გზები. განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება დაგვეხმარება უკეთ გავიგოთ, რა სირთულეებს შეიძლება წავაწყდეთ ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების გზაზე, შევიმუშავოთ ეფექტიანი საშუალებები, ინტერნეტ ეკონომიკის თანმდევი ნეგატიური მოვლენების (ცრუ, ე.წ. „Fake“ ინფორმაციის გავრცელება, ინტერნეტ-უსაფრთხოება მოზარდებისთვის და ა.შ) თავიდან ასაცილებლად.

ინტერნეტის პოტენციალი ძალზე მაღალია. იგი შესაძლებლობას იძლევა ამ გარემოში შექმნას სრულიად ახალი საქონელი და განსაზღვროს ეკონომიკური გარემოს ცვლილება მინიმუმ მომავალი ათი წლის განმავლობაში.

ინტერნეტ ეკონომიკა მნიშვნელოვან გავლენას მოახდენს ქვეყნების პოლიტიკურ ცხოვრებაზეც, რაც უმეტესად, დემოკრატიის განვითარებაში გამოიხატება.

ინტერნეტის განვითარება ხელს შეუწყობს ბიზნეს-სექტორის ფუნდამენტურ ტრანსფორმაციას. კერძოდ: ახალბედა ტექნოლოგიური კომპანიების გაჩენას, აგრეთვე ტრადიციულისაგან რადიკალურად განსხვავებული ბიზნეს მოდელების ჩამოყალიბებას, რომლებიც მოგვცემს არა მხოლოდ არსებული ინტერნეტ კომპანიების გაფართოების, არამედ ონლაინ ბაზრის შესაბამისი ახალი ბიზნესის დამკვიდრების შესაძლებლობასაც.

სხვადასხვა ქვეყანა ინტერნეტ ეკონომიკისადმი სხვადასხვა მიდგომას იყენებს, მაგრამ ყველასათვის ცხადია ერთი რამ: ინტერნეტი საშუალებას აძლევს ადამიანებს მარტივად დაიწყონ სამეწარმეო საქმიანობა და ბიზნესი, ამიტომ ქვეყანამ უნდა უზრუნველყოს ყველასათვის ხელმისაწვდომი ინტერნეტ-სივრცე, ხელი შეუწყოს კონკურენტულ გარემოს გაუმჯობესებას, რაც ნებისმიერ მომხმარებელს მისცემს საშუალებას იგრძნოს ინტერნეტ ეკონომიკის უპირატესობები.

ინტერნეტ ეკონომიკა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულად ვითარდება, იმის მიხედვით, თუ როგორ არის ინტერნეტი და, ზოგადად, ქვეყანა განვითარებული. კომპანია Google-ის კვლევის მიხედვით, 2016 წელს მსოფლიო მოსახლეობის 50% ინტერნეტით ისარგებლებდა და ჯამში 3 მლრდ მომხმარებელს მიაღწევდა. კომპანიის კვლევები გამართლდა: 2017 წლის მეორე კვარტლის მონაცემების მიხედვით, ინტერნეტ მომხმარებელთა რაოდენობა დაახლოებით 4 მლრდ-ს აღწევს (3.88 მლრდ), რაც მსოფლიო მოსახლეობის 51.7%-ს შეადგენს. აღნიშნული ფაქტი გვაძლევს იმის საფუძველს, რომ ეს ტენდენცია მომავალშიც გაგრძელდება და ინტერნეტ მომხმარებელთა რაოდენობა კიდევ უფრო დიდ მასშტაბს მიაღწევს.

მსოფლიოში ციფრული ეკონომიკის განვითარებასთან ერთად, ფართოდ ვითარდება ელექტრონული კომერცია - ინტერნეტ-ტექნოლოგია, რომელიც სხვადასხვა სახის პროდუქციის ინტერნეტ რეალიზაციის საშუალებას იძლევა. ამჟამად ელექტრონულ კომერციას მსოფლიოს წამყვანი ბრენდები საკმაოდ შედეგიანად იყენებენ, რომელთაც შექმნილი აქვთ ვებ-გვერდი, სადაც მომხ

მარბელს სთავაზობენ საკუთარი პროდუქციის კატალოგს. ინტერნეტ-მაღაზიის წარმატებისთვის მნიშვნელოვანი დეტალია საგადასახადო სისტემა, რომელიც ონლაინ კლიენტისთვის მაქსიმალურად კომფორტული უნდა იყოს. ონლაინ ბიზნესის წარმატებისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია აგრეთვე მომხმარებლის ნდობის მოპოვება, რაც მიიღწევა პროდუქციის ხარისხისა და ბრენდის ცნობადობის ამაღლებით.

ონლაინ მომხმარებელი ყოველთვის უპირატესობას ისეთ ბიზნესს ანიჭებს, რომელსაც არჩეული აქვს ერთი გენერალური მიმართულება. ელექტრონული კომერციის და ონლაინ ბიზნესის წარმატებისთვის მნიშვნელოვანია აგრეთვე სარეკლამო სტრატეგია, საინფორმაციო განცხადებები, პროდუქციის თანმდევი პუბლიკაციების სტილი, რომელიც მუდმივად განახლებადი უნდა იყოს. ონლაინ კლიენტის ნდობის მოპოვებისთვის საკმაოდ მნიშვნელოვანია მომსახურების სერვისი და გარანტია.

ვალუტები ინტერნეტ სივრცეში - ციფრული ტექნოლოგიების განვითარებას მოჰყვა ისეთი ვალუტის არსებობა, რომელიც ვირტუალურ სამყაროში გამოიყენება. ფული, რომელიც განსხვავებულია ტრადიციული ფულისაგან და განსხვავებული ნიშნები აქვს, მომხმარებელს საშუალებას აძლევს ვირტუალურ სამყაროში შეიძინოს საქონელი და მომსახურება. ევროკავშირმა 2009 წლიდან დაიწყო „ელექტრონული ფულის ინსტიტუტების ზედამხედველობა“, მაგრამ ახალი ტიპის ვალუტის გამოჩენამ, როგორცაა ბიტკოინი, ახალი თავსატეხის წინაშე დააყენა ცენტრალური ბანკები. ინტენსიური კვლევის საგანი გახდა კრიპტოგრაფიული ვალუტების დეცენტრალიზებული სტრუქტურა და გადახდების განხორციელებისა და შენახვის თავისებურებები.

მსოფლიოში დღეისათვის ათასამდე კრიპტოვალუტაა, რომელთა შორის ყველაზე პოპულარულია ბიტკოინი (ინგ. Bitcoin – Bit – ბიტი, coin – მონეტა) - ელექტრონული გადახდის საშუალება. საზოგადოდ, ფულის (ვალუტის) კლასიფიკაცია ეფუძნება ორ მნიშვნელოვან ფაქტორს: 1. იურიდიულ სტატუსს და 2. ფულის ფორმატს.

ფორმატის მიხედვით, ფული შეიძლება დაეყოს ფიზიკური და ციფრული ფორმის ფულად. თავის მხრივ, ფიზიკური ფორმის ფულიც ორ ტიპად იყოფა: რეგულირებადი ვალუტები (ცენტრალური ბანკების მიერ ემიტირებული ბანკნოტები და მონეტები) და არარეგულირებადი - ე.წ. ლოკალური/კერძო ფული.

კრიპტოვალუტა ბიტკოინი განეკუთვნება ციფრულ ფულს. პირველად იგი აღწერა სატოში ნაკამოტომ (Satoshi Nakamoto) 2008 წელს. 2009 წლიდან კი გამოჩნდა ბიტკოინის გამოყენებისათვის საჭირო ღია პროგრამული უზრუნველყოფა, რომელმაც საფუძველი დაუდო ბიტკოინის ქსელის შექმნას. ბიტკოინის ღირებულება არ არის მიბმული რომელიმე რეალურ აქტივთან ან ოფიციალურ ვალუტასთან, არამედ მისი ღირებულება სხვა ვალუტებთან მიმართ განისაზღვრება ღია ბაზარზე მოთხოვნისა და მიწოდების საფუძველზე. ბიტკოინის გავრცელების საფუძველი არის ის სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს თავიდან ავიცილოთ ორმაგი გადახდა როგორც ტრანზაქციის, ისე მისი დასრულების შემდეგ.

ბიტკოინის მისაღებად და ტრანზაქციების განსახორციელებლად მომხმარებელმა უნდა გადმოწეროს და საკუთარ კომპიუტერზე დააყენოს მიმდინარე ბიტკოინის კლიენტი პროგრამა, რის შემდეგაც იგი ქმნის კრიპტოგრაფიული გასაღებების წყვილს – ღია და დახურულ გასაღებებს.

ბიტკოინების ქსელში არ ხდება ფულის მოძრაობის ცენტრალიზებულად აღრიცხვა. ამიტომ საჭიროა ისეთი მექანიზმის შემუშავება, რომელიც ყველა განხორციელებულ ტრანზაქციას დაადასტურებს და მომხმარებელს დაიცავს ბიტკოინებით ტრანზაქციების დუბლირებისაგან (ოპერაციის გამეორებას).

ბიტკოინებს გააჩნია სუსტი მხარეებიც, მაგალითად, პროგრამული შეცდომები - მიუხედავად იმისა, რომ ბიტკოინი დეცენტრალიზებული სისტემაა, მისი მომხმარებლები საერთო ღია პროგრამული უზრუნველყოფით სარგებლობენ, ამ სისტემაში იმპლანტირებულია ბიტკოინისათვის აუცილებელი ალგორითმები, რაც არ გამორიცხავს პროგრამულ შეცდომებს. ამის მრავალი მაგალითი არსებობს, არითმეტიკული თანრიგის შეცდომის გამო რამდენიმე მლრდ ბიტკოინი სხვა ანგარიშებზე დაირიცხა.

ბიტკოინი არ არის დაკავშირებული რეალურ აქტივებთან; რეალური ვალუტებისაგან განსხვავებით, მის უკან არც რეალური ეკონომიკა დგას; ამდენად, მისი გაცვლითი კურსი არამარტო მოკლევადიანი, არამედ საშუალო და გრძელვადიანი პერსპექტივითაც მხოლოდ მოთხოვნა-მიწოდებაზეა დამოკიდებული. შესაბამისად, არ არსებობს არანაირი საფუძველი რეგულირებად ვალუტებთან გრძელვადიანი წონასწორობის შენარჩუნებისათვის.

ვირტუალური ფულის გამოჩენამ ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა ფინანსური ინსტიტუტები. მთავარი სირთულე ის არის, რომ იგი სრულყოფილად არ ჯდება ვალუტის, ფინანსური ინსტრუმენტის ან ფინანსური

ინსტიტუტის საყოველთაოდ მიღებულ განსაზღვრებებში. მას გააჩნია როგორც ვალუტის, ისე საცალო საგადახდო სისტემის და აქტივების თვისებები.

რისკების გადაფასების მიზნით, ევროპის ცენტრალური ბანკი მიზანშეწონილად მიიჩნევს პერიოდულად გადამოწმდეს ვირტუალური ვალუტის სქემები. ეს რისკები ამ ეტაპზე შესამჩნევ საფრთხეს არ უქმნიან ცენტრალური ბანკების მიერ გატარებულ ღონისძიებებს. ვირტუალური ვალუტის გამოყენების ზრდის შემთხვევაში კი აუცილებელი იქნება მათი რეგულირება სხვა ვალუტებისა და ელექტრონული ფულის მსგავსად. საქართველო კრიპტო ფულის მოპოვებით (ე.წ. „მაინინგი“) მესამე ადგილზე იმყოფება მსოფლიოში. სავარაუდოდ Bitcoin-ს ტიპის ვირტუალური ვალუტა კიდევ უფრო გავრცელდება და არსებულ ტექნოლოგიურ მიღწევებს ფართოდ გამოიყენებს.

ინტერნეტს დიდი როლი აკისრია ტურიზმის განვითარებაში. როგორც ცნობილია, ტურისტულ კომპანიებში ტურისტების უმრავლესობა სწორედ ინტერნეტის საშუალებით მოდის. ტურისტული სააგენტოებისთვისაც კლიენტების მოზიდვის ძირითადი წყარო საძიებო საიტებზე განთავსებული შინაარსობრივი (კონტენტური) რეკლამებია. არსებობს აგრეთვე პრომო-ვებ გვერდები, საიდანაც შეგვიძლია მივიღოთ გარკვეული ინფორმაცია კონკრეტული ქვეყნის, იქ არსებული ტურების, ღირსშესანიშნაობების და სხვათა შესახებ.

ონლაინ მოძიების და დაჯავშნის შესაძლებლობამ რადიკალურად შეცვალა ტურიზმის გლობალური ტენდენციები. იგი მომხმარებელს შესაძლებლობას აძლევს მარტივად და სწრაფად მოიძიოს და დაჯავშნოს მისთვის სასურველი ტურისტული პროდუქტი. აქედან გამომდინარე, ინტერნეტ საინფორმაციო და დაჯავშნის სისტემებში წარმომადგენლობითობა კომპანიისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა, თუ მას საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე შედწევა და დამკვიდრება სურს. საჭირო დროსა და ადგილზე განთავსებულ ტურისტულ ინფორმაციას შეუძლია მნიშვნელოვნად შეცვალოს და გაზარდოს პროდუქტსა თუ მომსახურებაზე მოთხოვნა კომპანიის სასარგებლოდ. ტურიზმის განვითარებას სხვადასხვა ქვეყანაში ხელი შეუწყო ტურისტული ვებ გვერდების შექმნამ.

მსოფლიო გამოცდილებისა და ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების ტენდენციების შესწავლა გვაძლევს გარკვეული დასკვნების გაკეთების საფუძველს:

- ნებისმიერი ქვეყნის განვითარებისათვის ინტერნეტ ეკონომიკას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, რადგან მასზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ქვეყნის კეთილდღეობა;
- თანამდროვე ტექნოლოგიების განვითარებამ საგრძნობლად შეუწყობ ხელი ტურიზმის განვითარებას;
- საინფორმაციო ტექნოლოგიები და ინტერნეტ სივრცე გახდა დამოუკიდებელი, ნაკლებად კონტროლირებადი, რაც ახალი პრობლემების წინაშე გვაყენებს, მაგრამ მათი შესწავლა და სახელმწიფოს მხრიდან ადეკვატური ღონისძიებების გატარება შესაძლებლობას მოგვცემს თავიდან ავიცილოთ მათი უარყოფითი გავლენა;
- ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებას მოჰყვა ციფრული ვალუტის შექმნა, რაც ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენებს თანამდროვე ეკონომიკურ ურთიერთობებს.

ნაშრომის მესამე თავში „**ინტერნეტ ეკონომიკის მოსალოდნელი შედეგები საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში**“ განხილულია ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში, ყურადღება გამახვილებულია იმ სოციალურ პრობლემებზე, რომელთა გადაჭრაც შესაძლებელია ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებით.

საქართველოში ნელი ტემპით, მაგრამ მაინც ვითარდება ახალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული დარგები, განსაკუთრებით კი ინტერნეტ ეკონომიკა, რომელსაც მწირი მატერიალური რესურსების პირობებშიც კი მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა შეუძლია ქვეყნის სოციალური და ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებაში, ტურიზმის განვითარებაში, ელექტრონული კომერცის გაძლიერებაში, ღია სავაჭრო ურთიერთობების სრულყოფაში, განათლების მიღების შესაძლებლობათა გაფართოებაში. ინტერნეტ ეკონომიკის შესაძლებლობათა სრულყოფილად ათვისებისათვის აუცილებელია შევავასოთ საქართველოში არსებული ინტერნეტ-გარემო; მისი განვითარების ტენდენციები, არსებული პრობლემები და დავსახოთ მათი გადაჭრის ეფექტიანი გზები.

საქართველოში ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარების აუცილებლობა განპირობებულია მრავალი ფაქტორით, მაგალითად დღეს საბანკო სექტორი წარმოდგენილია ინტერნეტ ბანკინგის, ვაჭრობა - ელექტრონული კომერცის, ხოლო ტურიზმი - ონლაინ დაჯავშნის გარეშე. ინტერნეტი არა მხოლოდ ეკონომიკურ და სოციალურ, არამედ ცხოვრების ყველა სფეროს მოიცავს.

საბანკო სექტორის ინტერნეტ ბანკინგზე გადასვლა მომხმარებელს მნიშვნელოვნად უიოლებს უნაღდო ანგარიშსწორებას და აჩქარებს ფულადი სახსრების მოძრაობას. კომპანიებისათვის მნიშვნელოვნად მარტივდება საერთაშორისო გადარიცხვები. შემოსავლების სამსახურსა და სახელმწიფო უწყებებში (იუსტიციის სამინისტრო) შექმნილი ონლაინ მომსახურებით შესაძლებელია ბიზნესის დაწყება მარტივად, მოკლე დროში, მინიმალური დანახარჯებით, რაც კიდევ ერთი სტიმულია დაწყები მეწარმისათვის და სხვ.

უმუშევრობის დაძლევის მიზნით ქართულ ინტერნეტ სივრცეში რამდენიმე წელია გამოჩნდა სპეციალური ვებ-გვერდები, სადაც სამუშაოს მაძიებელს შეუძლია განათავსოს საკუთარი აპლიკაცია და მოძებნოს სასურველი ვაკანსია.

ინტერნეტი მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს განათლების დონის ამაღლებას, რაც ქვეყნის განვითარების საწინდარია. ელექტრონული მასმედია საშუალებას იძლევა მივიღოთ პასუხი ნებისმიერ კითხვაზე, მოვიძიოთ სასურველი ლიტერატურა მსოფლიოს სხვადასხვა ცნობილი ბიბლიოთეკებიდან, გავუზიაროთ სხვას ჩვენი გამოცდილება. სწორედ ამიტომ სხვადასხვა ქვეყნის მთავრობები ქმედით ღონისძიებებს ატარებენ ინტერნეტით კომუნიკაციისათვის. მთავრობამ უნდა შექმნას ყველა წინაპირობა იმისათვის, რომ მოხდეს ქვეყნის მასშტაბური ინტერნეტიზაცია და მისი მასობრივი ხელმისაწვდომობა.

ნებისმიერი ქვეყნის მთავრობისათვის ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიის გამოყენება მთავრობის, ეკონომიკისა და საზოგადოების მთავარ საშუალებას წარმოადგენს. ინტერნეტ ტექნოლოგიები გავლენას ეკონომიკის ყველა ასპექტზე ახდენს. ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარება წინსვლის საშუალებას აძლევს ტურიზმის, საბანკო საქმის, ტრანსპორტის, ლოჯისტიკის, საერთაშორისო ვაჭრობის, წარმოების სფეროში მომუშავე ადამიანებს.

საქართველოს უსაფრთხოების პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულება კიბერუსაფრთხოებაა, რომელიც, ერთი მხრივ, გაამარტივებს კიბერინფრასტრუქტურის მოქნილობას კიბერსაფრთხოების წინააღმდეგ და, მეორე მხრივ, წარმოადგენს დამატებით ფაქტორს ეკონომიკურ ზრდასა და სოციალურ განვითარებაში.

საქართველოში ბიზნესისთვის განახორციელდა რიგი ელექტრონული სერვისების მიწოდება, მაგალითად, შემოსავლების სამსახურის ელექტრო-

ნული დეკლარაციების სერვისი (www.rs.ge), რომელიც ზრუნველყოფს ელექტრონულ სერვისებს შემოსავლების შესახებ ანგარიშის ფორმით. აღნიშნული პროექტი ამატივებს ბიზნესის სექტორის მიერ სახელმწიფოსათვის წარსადგენი ინფორმაციის შეგროვებასა და გადაგზავნას, მარტივდება აგრეთვე სახელმწიფოს მხრიდან მათი კონტროლიც.

საქართველოს ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებისათვის აუცილებელია ელექტრონული მთავრობის გაძლიერება, რომელიც ერთგვარად უზრუნველყოფს ელექტრონული კომერციის განვითარებასაც. ონლაინ ვაჭრობაში ნდობის ამაღლებისთვის საჭიროა ძირითადი სამართლებრივი ჩარჩო (ელექტრონული კომერციის რეგულაციები), რომლის მეშვეობითაც დარეგულირდება ისეთი ასპექტები, როგორებიცაა იდენტიფიკაცია, ციფრული კონტრაქტებისა და ციფრული ანგარიშ-ფაქტურების ვალიდურობა და ა.შ. ელექტრონული კომერციის რეგულაციები უნდა ემსახურებოდეს საჯარო ინფორმირებულობის დონის ამაღლებას და უზრუნველყოფდეს იმ რეგულაციების შესრულებას, რომლებიც ციფრული კონცეფციებისა და პროდუქტების გამოყენებას უკავშირდება.

საქართველოში ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის სფეროში არსებული კანონმდებლობა ევროპულ სტანდარტებს შეესაბამება, რაც ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის ზონის შესახებ მოლაპარაკების პროცესში დადასტურდა.

ელექტრონულ საზოგადოებას უსაფრთხო და საიმედო ინფრასტრუქტურული სერვისები სჭირდება, რაც, პირველ რიგში, გულისხმობს ინტერნეტის ხელმისაწვდომობას, თუმცა აგრეთვე ძირითად სერვისებს, როგორებიცაა: ელექტრონული იდენტიფიკაცია, ელექტრონული ხელმოწერა და აგრეთვე რეგულირებული სერვისები (ონლაინ გადახდები, დიალოგები, ონლაინ მიწოდება და ა.შ.). ეს ყველაფერი სერვისების მიწოდების სხვადასხვა დონეს უზრუნველყოფს. სწრაფი, საიმედო და იაფი ინტერნეტი ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ყველასათვის, მისი გამოყენება უნდა შეეძლოს ნებისმიერ მომხმარებელს შეზღუდვების გარეშე. იგი ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ბიზნესისათვის, თითოეული მოქალაქისათვის, განსაკუთრებით სასოფლო დასახლებებში.

საქართველოში სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურა კვლავაც სუსტია. ინტერნეტის დანერგვის საწყის ეტაპზე ქსელი მისაწვდომი იყო მხოლოდ მაღალი სოციალური ფენებისათვის, რომლებსაც გააჩნდათ განათლების მაღალი დონე, კარგი შემოსავალი და მდიდარი პროფესიული გამოცდილება.

ამას განაპირობებდა კომპიუტერისა და ინტერნეტის მაღალი ფასი, ნაკლებ ხელმისაწვდომობა, გამოყენების უნარ-ჩვევების დაბალი დონე, გავრცელების შეზღუდული არეალი და სხვ.

საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მონაცემების მიხედვით 2017 წლის ოქტომბრის მდგომარეობით საქართველოში 700 ათასზე მეტი ინტერნეტ მომხმარებელია დარეგისტრირებული (იხ. დიაგრამა- 4).

ინტერნეტ აბონენტების ჯამური რაოდენობა 2017 წელს

დიაგრამა -4. წყარო: საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისია (GNCC)

ინტერნეტის განვითარებამ მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა საგადასახადო სისტემა. დღეისათვის არსებული საგადასახადო ინსტრუმენტები ეხმარება როგორც კომპანიებს, ისე სახელმწიფოს გადასახადების აღრიცხვა-მონიტორინგში და უფრო აიოლებს კომპანიების კონტროლს. ამ ინსტრუმენტთაგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია:

საკრედიტო საგადასახადო დავალება - ერთ-ერთი ყველაზე მეტად გავრცელებული საგადახდო ინსტრუმენტია საქართველოში. რომლის წარდგენა მომხმარებლის მიერ შესაძლებელია როგორც ნაბეჭდი, ასევე ელექტრონული ფორმით. ბოლო წლებში ელექტრონულად წარდგენილი საკრედიტო დავალებების წილი მუდმივად მატულობს და მას უკვე წამყვანი პოზიციები უკავია. კერძოდ, მისი წილი შესრულებულ საკრედიტო დავალებებში 52%-ს შეადგენს რაოდენობის, ხოლო 58%-ს თანხის მიხედვით.

საინკასო დავალება - თავისი შინაარსით გარკვეული ტიპის სადებეტო საგადახდო დავალებაა, რომელსაც საქართველოს კანონმდებლობით შესაბამისი უფლებებით აღჭურვილი პირი გადასცემს გადამხდელის ბანკს.

საგადახდო ბარათები - ბანკის მიერ გამოშვებული საგადახდო ინსტრუმენტი, რომლის საშუალებით ხდება საქონლის/მომსახურების საფასურის გადახდა, ნაღდი ფულის მიღება, ვალუტის გადაცვლა, ფულადი გზავნილის განხორციელება და საქართველოს კანონმდებლობით ნებადართული სხვა ოპერაციების შესრულება. საქართველოში 1998 წლიდან გამოშვებულ იქნა პირველი Visa-ს საერთაშორისო ბარათები, ხოლო 1999 წელს - MasterCard-ის ბარათები. საქართველოში არსებული კომერციული ბანკები ასევე უშვებენ American Express-ის და ლოკალურ (Georgian Card-ის, UFC-ის, Smartivi და სხვ.) ბარათებს. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს საგადახდო ბარათების ბაზარი ხასიათდება ინოვაციური პროდუქტების დანერგვის მაღალი ტემპით, რასაც, თავისი მხრივ, ეროვნული ბანკი ხელს უწყობს რეგულაციური თვალსაზრისით. ქვეყანაში განვითარებულია ჩიპიანი ბარათების ტექნოლოგიები, თანდათანობით შემოდის უკონტაქტო ბარათებიც, რომლებიც გამოიყენება საზოგადოებრივ ტრანსპორტში, სავაჭრო/მომსახურების ობიექტებში და ა.შ.

ინტერნეტ ბანკი – ეს ელექტრონული კომერციის სახეა, რომელსაც საკრედიტო ორგანიზაციები იყენებენ ფიზიკურ ან/და იურიდიულ პირებზე სტანდარტული და სპეციალური საბანკო მომსახურების დისტანციური მიწოდებისათვის, დროის ნებისმიერ მომენტში გლობალური კომპიუტერული ქსელის, ინტერნეტის მეშვეობით, დამატებითი პროგრამული უზრუნველყოფის გარეშე.

ინტერნეტი იძლევა საშუალებას, არა მარტო გავზარდოთ ტრადიციული საბანკო მომსახურების რაოდენობა, არამედ გავაფართოოთ მომსახურებათა სპექტრი, რაც ძირითადად, დაკავშირებულია ახალი, ელექტრონული კომერციის ბაზრის ათვისებასთან. კერძოდ, ინტერნეტის გამოყენებამ მიგვიყვანა ფინანსური ტრანზაქციების ახალი ინსტრუმენტების აღმოჩენამდე – „ელექტრონულ ფულამდე“ (e-money).

საგადახდო ბარათების ბაზრის განვითარებასთან ერთად, საქართველოში ვითარდება ელექტრონული კომერციაც. დღეისათვის საქართველოში მოქმედი შვიდი კომერციული ბანკი ფლობს საერთაშორისო საგადახდო სისტემების ინტერნეტ-ექვირინგის ლიცენზიას და წარმატებით ემსახურება სავაჭრო და მომსახურების (მათ შორის სახელმწიფო) სფეროებს. მათი ელექტრონული

სისტემები მუშაობენ მსოფლიოში აღიარებული (Verified by Visa და MasterCard Secure Code) ტექნოლოგიების მეშვეობით, რაც გულისხმობს ბარათის ავთენტურობის დადგენის სამ დონეს (3D Secure).

ელექტრონული ფული - ფულადი სახსრების ეკვივალენტური ღირებულებაა, გამოხული ელექტრონული ფულის პროვაიდერის მიერ მომხმარებლისგან გადახდის ოპერაციების განხორციელებისათვის, რომელიც შენახულია საგადახდო ინსტრუმენტებზე და აღიარებულია გადახდის საშუალებად მისი გამომშვების, მომხმარებლისა და სისტემის მონაწილეების მიერ. საქართველოში რამდენიმე ორგანიზაცია თავის მომხმარებლებს საშუალებას აძლევს ელექტრონული ფულის ანგარიშზე არსებული ნაშთის ფარგლებში განახორციელონ გადახდები ინტერნეტ სივრცეში, სხვადასხვა მომსახურების და პროდუქციის შესაძენად ან გადარიცხონ თანხა სხვა მომხმარებლის ელექტრონული ფულის ანგარიშზე.

საქართველოს საგადახდო ბაზარზე მაღალი ტემპით ვითარდება ნაღდი ფულის მიმღები სწრაფი გადახდის აპარატების ქსელი, რომლებიც მომხმარებელს საშუალებას აძლევს მოხერხებულად და ოპერატიულად განახორციელონ სხვადასხვა ტიპის გადახდები.

წარმატებული ეკონომიკური მოდელისათვის აუცილებელია ისეთი სოციალური პოლიტიკა, სადაც აქცენტი ეკონომიკის მთავარი რესურსის - ადამიანისეული კაპიტალის განვითარებაზე იქნება გამაზვილებელი. ქვეყნის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია განათლების დონე, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის სიძლიერეს. განვითარებულ ქვეყნებში სწორედ ამიტომ იზრდება სახელმწიფოს ხარჯები განათლებაზე.

უკანასკნელ წლებში საქართველოში ზრდის ტენდენციით ხასიათდება განათლების წილი მთლიან შიდა პროდუქტში.

ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებით შესაძლებელია განათლების დონის ამაღლება რამდენიმე ბერკეტის გამოყენებით, რომელთა შორისაც შეიძლება გამოვყოთ:

- სასწავლო ლიტერატურის ხელმისაწვდომობა;
- უცხოეთში სწავლის შესაძლებლობა;
- დისტანციური (Online) სწავლება.

საინფორმაციო-ტექნოლოგიების განვითარება საშუალებას იძლევა მივიღოთ განუსაზღვრელი ოდენობის ინფორმაცია სახლიდან გაუსვლელად. ახალი ტექნოლოგიების საშუალებით ნემისმიერი მსურველისათვის ხელ

მისაწვდომია ელექტრონული წიგნები. მაგალითად, შესაძლებელია პლანშე ტში ჩავწეროთ ჩვენთვის სასურველი წიგნები და ვიკითხოთ ნებისმიერ დროს ნებისმიერ ადგილზე. ინფორმაციის მობილურობა და ხელმისაწვდომობა ამარტივებს განათლების მიღებას, საკუთარი გამოცდილების გაზიარებას. დღეს უახლესი ლიტერატურა, სამეცნიერო ნაშრომები და ტექნოლოგიური მიღწევები ინტერნეტის მეშვეობით ხელმისაწვდომია ყველასათვის. მთავარია მოწესრიგებული და გამართული საკომუნიკაციო საშუალებები, ინტერნეტის წვდომა შესაძლებელი უნდა იყოს საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, განსაკუთრებით მაღალმთიანი სოფლების მოსახლეობისათვის, რათა შეძლონ თანამედროვე სამყაროსთან ინტერაქცია, ცოდნის გაღრმავება და ამ ცოდნის გამოყენება.

ბოლო წლებში სულ უფრო ბევრ ახალგაზრდას აქვს უცხოეთში სწავლის შესაძლებლობა, რაც ასევე ინტერნეტს შეიძლება დაუვკავშიროთ. ინტერნეტის მეშვეობით ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია მოიძიოს ინფორმაცია სასურველი სასწავლო კურსების შესახებ მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში, გაიაროს კონსულტაციები, ჩააბაროს ონლაინ გამოცდები და სწავლა გააგრძელოს საზღვარგარეთ.

დისტანციური (ონლაინ) სწავლა საქართველოშიც სულ უფრო პოპულარული ხდება, რაც განპირობებულია ინტერნეტის გავრცელებით და კომპიუტერული ტექნოლოგიების განვითარებით. ამ მეთოდის ერთ-ერთი უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ სტუდენტს ეძლევა შესაძლებლობა ერთდროულად რამდენიმე უნივერსიტეტში ისწავლოს. ონლაინ სწავლა შედარებით იაფი ჯდება, ვიდრე ადგილზე სწავლა და კურსდამთავრებულს ზუსტად ისეთივე დიპლომი ეძლევა. სწავლების ახალი ტექნოლოგიების გამოყენება მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში უმთავრეს სახელმწიფოებრივ პრიორიტეტად ითვლება.

დისტანციური სწავლების გავრცელების ერთ-ერთი მთავარი განმაპირობებელი ფაქტორია ის, რომ სტუდენტს შესაძლებლობა აქვს აირჩიოს ადგილი და სასურველი დრო, დაგეგმოს სასწავლო გრაფიკი, დაამუშაოს სასწავლო მასალა და კომუნიკაცია ჰქონდეს ლექტორთან ელექტრონული ფოსტის საშუალებით, შეაჯამოს შესწავლილი მასალა, მიიღოს კონსულტაციები, ჩააბაროს გამოცდები და ა.შ.

ელექტრონული სწავლების კურსები საქართველოში დანერგილი აქვს რამდენიმე უნივერსიტეტს. მაგალითად, თბილისის ივანე ჯავახიშვილის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი დისტანციური სწავლებისათვის იყენებს მსოფლიოს 120 ქვეყანაში წარმატებით აპრობირებულ ელექტრონულ სისტემას MOODLE. ელექტრონული სწავლების პორტალი სტუდენტებს ეხმარება სასწავლო პროცესში ორიენტაციასა და მასალის საფუძვლიანად ათვისებაში.

საქართველოში უმაღლესი სასწავლო დაწესებულებების გარდა ონლაინ სწავლება გამოიყენება სხვა სფეროებშიც. მაგალითად, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო ახორციელებს ქართული ენის დისტანციური სწავლების პროექტს უცხოეთში მცხოვრები ქართველი ბავშვებისთვის. პროგრამა დაეხმარება უცხოეთში მყოფ ქართველებს და არა მხოლოდ ქართველებს ადგილზე ისწავლონ ქართული, ასევე მოახდენს ქართული ენის პოპულარიზაციას მსოფლიოში.

კორპორაციული ტრენინგის ბაზარი ხასიათდება ციკლურობით. 2010 წლიდან ერთ თანამშრომელზე სწავლებისათვის გაწეული თანხები მცირდება. ონლაინ სწავლება განსაკუთრებით ეფექტურია გეოგრაფიულად ფართოდ გადანაწილებულ ორგანიზაციებში, სადაც აუცილებელია სამუშაო ძალის შესაბამისი ცოდნისა და უნარების განახლება მასშტაბურად და მოკლე დროში. დისტანციური სწავლების მეთოდს იყენებს საქართველოში მოქმედი მრავალი კომპანია. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ტურიზმის სექტორი. საქართველოში მოქმედი რამდენიმე მაღალი კლასის უცხოური ბრენდის სასტუმრო პერიოდულად ახდენს საკუთარი პერსონალის კვალიფიციის ამაღლებას ონლაინ სწავლების მეთოდით. მაგალითად, კომპანია მერიოტს, რომელიც რამდენიმე სასტუმროს მენეჯმენტს ახორციელებს საქართველოში, მათ შორის „შერატონი ბათუმი“-ში, აქვს მთელი რიგი ონლაინ ტრენინგები, რომელთა გავლაც სავალდებულოა ამ ქსელში მომუშავე თანამშრომლებისათვის. აღნიშნული ტრენინგები მოიცავს საერთაშორისო სტანდარტების შესწავლას, მომსახურების და ბიზნეს ეთიკის ნორმების ცოდნას. არსებული კურსის წარმატებით გავლის შემთხვევაში ხდება ონლაინ სერთიფიკატების გაცემა. მსგავსი ტიპის ტრენინგებით კომპანია ზოგავს თანხებს მგზავრობაზე, აუდიტორიასა და ლექტორზე. კურსის გავლა არის შესაძლებელი ნებისმიერ დროს და ეს კიდევ უფრო კომფორტულს ხდის სწავლებას.

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ 2011 წელს მიიღო კანონი ელექტრონული სწავლების შესახებ, რომელიც განსაზღვრავს ელექტრონული სწავლების პრინციპს. 2016 წლის დეკემბერში საქართველოს კანონში უმაღლესი განათლების შესახებ დამატა მუხლი „დისტანციური

სწავლება“ (მუხლი 6), სადაც განმარტებულია რას გულისხმობს დისტანციური სწავლება, მისი განხორციელების ფორმები. დისტანციური სწავლების კანონი და რეგულირება ხელს შეუწყობს საქართველოში მიღებული განათლების პოპულარიზაციას და ქვეყანაში არსებული პროგრამები ხელმისაწვდომი გახდება მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში.

2017 წლის მარტში საქართველოში დისტანციური სწავლებისადმი მიმდევნილ კონფერენციაზე, რომელიც ჩატარდა ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით, განხილულ იქნა დისტანციური სწავლების მიმართულებით განხორციელებული ღონისძიებების შედეგები და დაიგეგმა სამომავლო ღონისძიებები.

ადამიანისეული კაპიტალი მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს ქვეყნის ეკონომიკურ სიძლიერეს და მოსახლეობის კეთილდღეობის დონეს. საქართველოსათვის უმუშევრობა კვლავ მწვავე პრობლემაა, რომლის გადაჭრა დაგვეხმარება მეორე უმწვავესი პრობლემის - სიდარების დაძლევაში.

საინფორმაციო ტექნოლოგიების განვითარებამ ხელი უნდა შეუწყოს უმუშევრობის შემცირებას. ქართულ ინტერნეტ სივრცეში წლებია არსებობს კერძო და სახელმწიფო ვებ გვერდები, სადაც დეტალურად არის აღწერილი მიმდინარე ვაკანსიები, რაც სამუშაოს მაძიებელს სასურველი სამუშაოს პოვნაში ეხმარება. მაგალითად www.hr.gov.ge დაახლოებით 380 საჯარო უწყებას აერთიანებს, რომელთაც თავიანთი ვაკანსიები აქვთ განთავსებული, საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს შესაძლებლობა აქვს გააკეთოს ონლაინ განაცხადი ამ ვაკანსიებზე და დასაქმდეს. მარტივი საძიებო სისტემა სამუშაოს მსურველს უიოლებს სასურველი კატეგორიის არჩევას.

ინტერნეტ სივრცეში ვაკანსიებს 1998 წლიდან სთავაზობს www.jobs.ge. ეს არის ვებ-გვერდი, სადაც ქვეყნდება განცხადებები ვაკანსიების, ტრენინგების, გაცვლითი პროგრამების, გრანტებისა და ტენდერების შესახებ.

შედარებით მოგვიანებით, 2006 წლიდან, ბაზარზე გამოჩნდა „დასაქმების სააგენტო ეიჩარი“ (www.Hr.ge), რომლის უმთავრესი მიმართულებაა კადრების მოძიება-შერჩევის მომსახურება და რომელიც დღეისათვის თანამშრომლობს საქართველოსა და აზერბაიჯანის ბაზრებზე არსებულ 400-მდე (დიდი და საშუალო) ადგილობრივ და საერთაშორისო ორგანიზაციასთან. ვაკანსიების გარდა ვებ-გვერდზე განთავსებულია სხვადასხვა ტრენინგები და ტენდერები.

სპეციალური ვებ-გვერდების გარდა სამუშაოს ძიება შესაძლებელია აგრეთვე სოციალური ქსელების მეშვეობითაც. LinkedIn სოციალური ქსელია, რომელიც ვებ გვერდის და მობილური აპლიკაციის საშუალებით შეიძლება გამოიყენო; დაარსდა 2002 წელს და ორიენტირებულია ბიზნესსა და დასაქმებაზე. ის ძირითადად პროფესიული ქსელებისთვის გამოიყენება, ასევე დამსაქმებელთათვის, რომლებიც განათავსებენ არსებული სამუშაო ადგილების შესახებ ინფორმაციას, მოთხოვნებს, ხოლო სამუშაოს მაძიებელს საშუალება აქვს განათავსოს საკუთარი რეზიუმე და დაინტერესოს პოტენციური დამსაქმებელი. 2017 წლის აპრილის მონაცემებით LinkedIn გაწევრიანებული იყო 500 მლნ ადამიანი მსოფლიოს 200 ქვეყნიდან. ეს უმსხვილესი გაერთიანებაა, რომელიც საშუალებას იძლევა მოვიძიოთ სასურველი სამსახური არა მხოლოდ ჩვენს, არამედ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში, ასევე გავეცნოთ თანამედროვე მოთხოვნებს და ტენდენციებს დასაქმების სფეროში.

ცხადია, თანამედროვე დასაქმების სისტემები, რომლებიც დაკავშირებულია ინტერნეტთან და მობილურ აპლიკაციებთან, უფრო ამარტივებს და გამჭვირვალეს ხდის ინფორმაციას ვაკანსიების შესახებ სამუშაოს მაძიებელთათვის. ინტერნეტის საშუალებით უფრო სწრაფად და მარტივად შეიძლება სამუშაოს პოვნა და რეზიუმეს გაგზავნა. ამ სიმარტივის, სისწრაფის და მასშტაბურობის გამო ასეთი კომპანიების პოპულარობა დღითიდღე იზრდება. დასაქმების ვებ-გვერდების საშუალებით შესაძლებელია აგრეთვე მომუშავეთა კვალიფიკაციის ამაღლება სპეციალური კურსებით.

სოციალურ პრობლემებს შორის აქტუალურია ჯანდაცვა. თანამედროვე სამყარო ეკოლოგიური საფრთხის წინაშეა, XXI საუკუნეში არსებობს დაავადებები, რომელთა განკურნებაც მსოფლიო ჯანდაცვის მთავარი ამოცანაა.

საქართველოში ჯანმრთელობის დაზღვევის სისტემამ განვითარების რამოდენიმე ეტაპი გაიარა. სოციალისტური სისტემიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის შედეგად ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში დაირღვა ყველა სფეროში მოქმედი ცენტრალიზებული სისტემები, შესაბამისად, ყველგან გაჩნდა სერიოზული პრობლემები, მათ შორის ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალურ სფეროებში. ამჟამად ჯანდაცვის გაუმჯობესებაში მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლია სამედიცინო ტურიზმს, რომლის განვითარებაც გარკვეულწილად დაკავშირებულია ინტერნეტთან. სამედიცინო ტურიზმი - მოგზაურობა სხვა ქვეყანასა თუ რეგიონში სამედიცინო

მომსახურების მისაღებად განსაკუთრებით პოპულარული გახდა ბოლო წლებში.

პაციენტები ცდილობენ იმ ქვეყნებში ჩაიტარონ სამედიცინო მომსახურება, სადაც იგი გაცილებით იაფია. ამას მოწმობს ის ფაქტი, რომ სამედიცინო ტურისტები ძირითადად განვითარებული ინდუსტრიული ქვეყნებიდან არიან, რომლებიც განვითარებად ქვეყნებში ჩადიან შედარებით იაფი სამედიცინო მომსახურების მისაღებად. თუმცა ხდება პირიქითაც.

სამედიცინო ტურიზმის განვითარებას ასევე ხელი შეუწყო გლობალიზაციამ, რომელმაც გაადვილა და გააიაფა საერთაშორისო მოგზაურობა, ადამიანებს მისცა სწრაფი გადაადგილების შესაძლებლობა. ხელშემწყობ ფაქტორებს შორის, ასევე აღსანიშნავია, მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში სწრაფად გაუმჯობესებული ტექნოლოგიები და სამედიცინო მომსახურების მაღალი სტანდარტები. სამედიცინო ტურიზმი შედარებით ახალი, მაგრამ სწრაფად განვითარებადი დარგია. მისი ზრდის ტემპები ტურიზმის სხვა სეგმენტებს შორის ყველაზე მაღალია. ყოველწლიურად იზრდება მსოფლიოში სამედიცინო ტურიზმის მიმართ ინტერესი და მოთხოვნა.

საქართველოს სამკურნალო ტურიზმის საკმაოდ დიდი პოტენციალი გააჩნია, იგი მდიდარია საკურორტო ადგილებით, რასაც მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა შეუძლია ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში. სამედიცინო ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია სახელმწიფოს ჩარევა, სწორი სტრატეგიების შემუშავება, რადგან იგი მნიშვნელოვანია არა მარტო ეკონომიკური, არამედ ჯანდაცვის გაუმჯობესების თვალსაზრისით.

ისტორიულად სამუშაო ადგილები გეოგრაფიულად არის განსაზღვრული. დასაქმებულთა სამუშაო და საცხოვრებელი ადგილები ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული. ინტერნეტის ფართო გამოყენებამ ეს დამოკიდებულება მკვეთრად შეცვალა. ერთი კომპანიის ხელმძღვანელები, მუშები და პროდუქციის საბოლოო მომხმარებლები შესაძლებელია მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში ცხოვრობდნენ.

ინტერნეტ ტექნოლოგიების განვითარებამ საშუალება მისცა ადამიანებს, რომელთაც დაბალი შემოსავალი აქვთ, იპოვონ ახალი სამუშაო, ჩნდება

აუტსორსინგის² განსხვავებული ტიპი, სადაც კლიენტები ქმნიან ახალ სამუშაო ადგილებს.

ბიზნეს პროცესების აუტსორსინგი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და მოთხოვნადი მიმართულებაა საერთაშორისო ბაზარზე, რადგან ამჟამად მრავალი საერთაშორისო კომპანია მიმართავს მომსახურების ამ ფორმას სხვადასხვა ქვეყანაში. ყველაზე მთავარი, რის გამოც კომპანიები აუტსორსინგს მიმართავენ, თანხების დაზოგვაა, რადგან თანამშრომლების აყვანასთან დაკავშირებული ხარჯები (ხელფასი, სამუშაო ადგილი ოფისში, უნიფორმა და ა.შ.) უფრო მეტია, ვიდრე აუტსორსინგული კომპანიის მომსახურების. გარკვეული ტიპის სამუშაოს შესასრულებლად კომპანიას, შტატის შექმნის და კადრის დამატების ნაცვლად, ურჩევნია კონკრეტული საქმის დელეგირება პროფესიული სერვისის კომპანიაზე. მაგალითად, ეს შეიძლება იყოს დასუფთავების კომპანია - დამლაგებლის ნაცვლად, იურიდიული მომსახურების კომპანია - ადვოკატის ნაცვლად, აუდიტორული კომპანია - ბუღალტრის ნაცვლად, კომპიუტერული სერვისის კომპანია - კომპიუტერული სისტემებისა და ქსელის სპეციალისტის ნაცვლად და ა.შ. აუტსორსინგული მომსახურების დროს კომპანია ღებულობს არა ერთი ადამიანის, არამედ მაღალპროფესიონალი ადამიანებისაგან შემდგარი გუნდის მომსახურებას. აუტსორსინგის დროს ასევე შესაძლებელია მომსახურების უწყვეტად მიღება - თანამშრომლის ავადმყოფობა შეიძლება ცუდად აისახოს კომპანიის საქმიანობაზე თუ მას არ ჰყავს შემცვლელი, აუტსორსინგის დროს კი ეს პრობლემა არ არსებობს. საქართველოში აუტსორსინგული, საკონსულტაციო კომპანიები (იურიდიული, საფინანსო, საინფორმაციო ტექნოლოგიების მიმართულებით) ყოველწლიურად სულ უფრო პოპულარული ხდება.

2016 წლის სექტემბერში ჩავატარეთ კვლევა, რომლის მიზანიც იყო გაგვეგო, თუ რამდენად ხელმისაწვდომია ინტერნეტი საქართველოს მოქალაქეებისათვის, ძირითადად რომელი ასაკობრივი კატეგორია სარგებლობს ინტერნეტით და რა მიზნებისათვის. კვლევაში მონაწილეობდა 200-ზე მეტი ადამიანი საქართველოს მასშტაბით. მონაწილეთა დაახლოებით ნახევარი

² აუტსორსინგი - outsourcing - ინგ. სამუშაოს გადაცემა სხვა კომპანიისათვის - ხარჯების და რისკების შემცირების მიზნით. ბოლო პერიოდში სულ უფრო მეტი კომპანია მიმართავს არაძირითადი საქმიანობის აუტსორსინგს.

51.7% 20-დან 30 წლამდე ასაკის მოქალაქეა, ანუ ეს ის კატეგორიაა, რომელიც აქტიურად სარგებლობს ინტერნეტით.

გამოკითხულთა უმრავლესობა ინტერნეტში შესასვლელად იყენებს მობილურ მოწყობილობებსა და პლანშეტებს (64.9%). ინტერნეტი ყოველდღი ურობის ნაწილია გამოკითხულთა 71%-თვის. რესპოდენტთა დიდი ნაწილი სათვის მისაღებია ინტერნეტის ხარისხი, თუმცა დაახლოებით 27% აღნიშნავს, რომ მომსახურების ტარიფები არ შეესაბამება ხარისხს. ინტერნეტს პირადი მიზნებისათვის იყენებს რესპოდენტთა დაახლოებით 21%, გამოკითხულთა 73%-ზე მეტი კი პირადი და სამსახურებრივი მიზნებისათვის.

კვლევებით ირკვევა, 77%-ზე მეტი ინტერნეტს იყენებს სოციალური ქსელებისათვის, ინფორმაციის მისაღებად და სამსახურებრივი მოვალეობებისათვის - დაახლოებით 62%; ინტერნეტ-ბანკინგით სარგებლობს - 42.51%, ონლაინ თამაშებისათვის - 15%-ზე მეტი, ონლაინ სესხებისათვის - 11.11%, ინტერნეტ სწავლისათვის - 17.87%, ონლაინ ვაჭრობისათვის - 27%, ონლაინ ჯავშნებისათვის (ავია ბილეთების, სასტუმროს ჯავშნები, კონცერტების და სხვა ღონისძიებების ბილეთების შესაძენად) - 35%-ზე მეტი.

გამოკითხულთა აზრით (85%) ინტერნეტის მთავარი უპირატესობაა დროის დაზოგვა, მაგალითად, საბანკო ოპერაციების წარმოებისას და სასტუმროების დასაჯავშნად.

ერთ-ერთი მთავარი საფრთხე ინტერნეტ სივრცეში ონლაინ-სესხებია, რომელთა მონიტორინგი სახელმწიფოს მხრიდან არ ხდება და ამ მახეში უამრავი მოქალაქე ებმება. გამოკითხულთა მნიშვნელოვან ნაწილს (27%) ერთხელ მაინც უსარგებლია ასეთი სესხით.

საქართველოში არსებული ბანკების უმრავლესობას რამდენიმე წელია დანერგილი აქვს ონლაინ ბანკინგის სისტემა. კვლევაში მონაწილეთა დაახლოებით 68% აღნიშნავს, რომ სარგებლობს ამ მომსახურებით,

გამოკითხულთა 80% მიიჩნევს, რომ საქართველოში ინტერნეტი კარგად არის განვითარებული.

2018 წლის დასაწყისში ჩავატარეთ განმეორებითი კვლევა, რის შედეგად გამოვლინდა რომ: ინტერნეტ ბანკინგით მოსარგებლეთა პროცენტული რაოდენობა 2016 წელთან შედარებით 68-დან 72%-მდე გაიზარდა. ისევ პრობლემად რჩება ინტერნეტ პროვაიდერების სიმცირე და ტარიფები.

გამოკითხულთა უმრავლესობას აქვს ინფორმაცია კრიპტოვალუტაზე (65%). გამოკითხულთა 87% ზოგავს დროს ინტერნეტის საშუალებით, ელექ

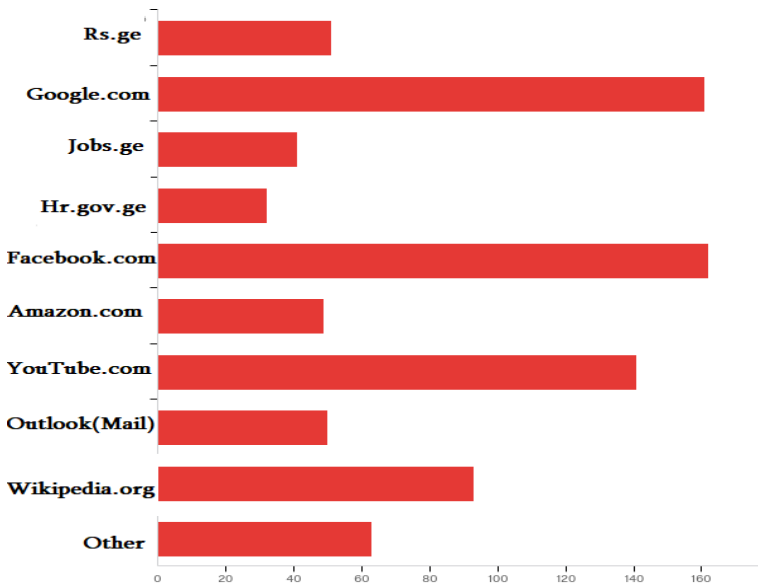
ტრონული ვაჭრობის უპირატესობად გამოკითხულთა 44%-მა დაასახელა სიმარტივე და სისწრაფე ტრადიციულთან შედარებით, 38%-მა კი აღნიშნა, რომ ზოგავს დროს.

გამოკითხულთა 24% მიიჩნევს, ინტერნეტით შესაძლებელია ტურიზმის განვითარება, 16% - მარკეტინგის და საბანკო სექტორის განვითარება, 15% - განათლებისა და ელექტრონული კომერციის განვითარება.

გამოკითხულთა დაახლოებით ნახევარი (46.99%) მიიჩნევს, რომ ინტერნეტ ეკონომიკას შეუძლია ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის აძლევს.

გამოკვლევით ირკვევა, რომ ქართველი ინტერნეტ მომხმარებლების ყველაზე მეტი წილი სარგებლობს სოციალური ქსელებით, შემდეგ მოდის საძიებო ვებ-გვერდები, ელექტრონული ენციკლოპედიის ვებ-გვერდი - Wikipedia.org, ასევე Rs.ge – შემოსავლების სამსახურის ელექტრონული დეკლარირების პორტალი - 6%; დასაქმების ვებ გვერდები Jobs.ge და hr.com.ge -3-5% და ა.შ. (იხ. დიაგრამა - 5).

ყველაზე ხშირად გამოყენებული ვებ-გვერდები

დიაგრამა -5. წყარო: 2018 წლის ჩვენი კვლევის შედეგები

აღნიშნული კვლევის საფუძველზე შეგვიძლია შემდეგი დასკვნის გაკეთება: ინტერნეტი საქართველოს მოსახლეობის ყოველდღიურობის ნაწილი ხდება, რასაც ხელს უწყობს თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარება. მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი ინტერნეტს ძირითადად გართობისათვის: სოციალური ქსელების, ონლაინ თამაშების და ფილმებისთვის იყენებს. თანდათან პოპულარულობას იძენს ელექტრონული კომერცია, ინტერნეტ-ბანკინგი. როგორც ირკვევა „ინტერნეტ ეკონომიკა“ საქართველოს მოსახლეობის გარკვეული ნაწილისათვის ცნობილი ტერმინია.

დასკვნები და წინადადებები

დღეს ციფრული პროცესები არა მხოლოდ ეკონომიკის არამედ ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია.

თანამედროვე ინფორმაციულმა ტექნოლოგიებმა გააერთიანა და დააკავშირა მთელი პლანეტა, ხელი შეუწყო ადამიანების გაცნობა-დამეგობრებას, საქმიანი კავშირების განვითარებას, სამეცნიერო პოტენციალის რეალიზებას და ერებს შორის პოლიტიკური ურთიერთობების მოგვარებას.

ვინაიდან არცერთ სახელმწიფოს არ შეუძლია იცხოვროს იზოლაციაში, შესაბამისად ყველა ქვეყანას უწევს გლობალიზაციის ანუ ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური, კულტურული, მეცნიერულ-ტექნიკური დაახლოების პროცესში ინტერგაცია. სწორედ ინფორმაციული ტექნოლოგიები, უწინარეს ყოვლისა კი ინტერნეტი, როგორც გლობალური ქსელი და ურთიერთდაკავშირებული კომპიუტერების ერთობლიობა, გახდა გლობალიზაციის განვითარების საფუძველი, რომელმაც შეცვალა მსოფლიოს ხალხთა ცხოვრება, ურთიერთობა და შესაბამისად ეკონომიკაც.

ფაქტობრივად თანამედროვე ეკონომიკა ციფრულ ტექნოლოგიებს ეფუძნება. მისი მეშვეობით შესაძლებელი გახდა ფინანსური კაპიტალის, საწარმოო და შრომითი კაპიტალის, აგრეთვე ინფორმაციის მიმოქცევა მსოფლიოს მასშტაბით დროის უმცირეს მონაკვეთში.

ეკონომისტები ეკონომიკური ზრდის მოდელირებას კაპიტალის, სამუშაო ძალისა და ფიციფრული ტექნოლოგიების ხარჯზე ახდენენ. მოსახლეობის ეკო

ნომიკური კეთილდღეობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად კარგად შეძლებს მათი ქვეყანა საკუთარი ეკონომიკის გაფართოებას, საექსპორტო ბაზრის განახლებას.

ინტერნეტ-ბაზრის განვითარებას და გლობალურ საინფორმაციო სისტემებში ჩართვას ქვეყნისთვის სოციალური და პოლიტიკური მნიშვნელობა აქვს, რადგან ადამიანთა დაახლოება ინტერნეტში უფრო სწრაფად ხდება, ვიდრე რეალურ ცხოვრებაში. ინტერნეტში ფორმირდება მიზნობრივი აუდიტორია, რომლის მართვაც შესაძლებელია.

საერთაშორისო კვლევების თანახმად, ინტერნეტ ეკონომიკის გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე ყველაზე მეტად დიდ მასშტაბებს განვითარებად ქვეყნებში მიაღწევს, სადაც მშპ-ს ზრდაში ინტერნეტ ეკონომიკის როლი ძალიან დიდი იქნება. ეს კიდევ ერთი სტიმულია იმისა, რომ მიუხედავად მრავალი დაბრკოლებისა ინფრასტრუქტურის მხრივ, საქართველოში ინტერნეტ ეკონომიკა განვითარდეს. თუმცა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ მეცნიერებს ჯერჯერობით უჭირთ გაბედულად ისაუბრონ ინტერნეტ ეკონომიკის დადებით მხარეებზე. არსებობს მთელი რიგი პრობლემები, რომელიც არ თავსდება კლასიკურ ეკონომიკურ კონცეფციებში. ინტერნეტ ეკონომიკა მომავლისკენ მიმავალი გარდაუვალი გზაა და სწორედ ამიტომ საჭიროა ქვეყანაში ინტერნეტ მომხმარებლების გაზრდა, ტარიფების კონტროლი და ინტერნეტზე წვდომის გაიოლება განსაკუთრებით რეგიონებსა და სოფლებში. აუცილებელია ამ სფეროს უფრო მეტად შესწავლა, რათა კარგად წარმოჩნდეს არსებული პრობლემები და მსოფლიოს მოწინავე ქვეყნების გამოცდილების გათვალისწინებით დაისახოს მათი გადაჭრის ეფექტიანი გზები.

ამჟამად საქართველოსთვის ციფრული ეკონომიკა განხილულ უნდა იქნეს, როგორც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი სექტორი, რომელსაც ქვეყნის ეკონომიკის ზრდის მამოძრავებელი პოტენციალი გააჩნია.

ქვეყანას, სადაც უამრავი სოციალური პრობლემაა, აუცილებლად სჭირდება სიახლე და ძლიერი ეკონომიკური პოლიტიკა. ეს სიახლე კი ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებაა, რადგან სწორედ მას უკავშირდება მრავალი სოციალური პრობლემის გადაჭრა, ეკონომიკური ზრდა, სავაჭრო ურთიერებების დამყარება და ა.შ.

ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებას მრავალი დადებითი შედეგის მოტანა შეუძლია ჩვენი ქვეყნისათვის, კერძოდ:

- ინტერნეტ ეკონომიკას შეუძლია უმუშევრობის შემცირება - ინტერნეტის მეშვეობით სამუშაოს მაძიებელს შეუძლია სამსახურის ძიება არა იმ კონკრეტულ ადგილას, სადაც ცხოვრობს, არამედ მსოფლიოს ნებისმიერ მხარეში. თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარებამ, აუთსორსინგულმა მომსახურებამ დასაქმება შესაძლებელი გახადა გეოგრაფიული ნიშნის მიუხედავად;
- თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარება ამაღლებს მოსახლეობის განათლების დონეს, რაც კავშირშია სიღარიბის დაძლევისათან. განათლებული მოსახლეობა ნიშნავს ნაკლებ უმუშევარს და ნაკლებ ღარიბ ადამიანს ქვეყანაში;
- ინტერნეტის საშუალებით ვითარდება ტურიზმი და განსაკუთრებით სამედიცინო ტურიზმი. ამ დარგის განვითარება ხელს შეუწყობს ქვეყნის ჯანდაცვის დონის ამაღლებას;
- ინტერნეტი ხელს უწყობს საფინანსო დაწესებულებების გაძლიერებას, რადგან დღეს მხოლოდ ინტერნეტ ტექნოლოგიების გამოყენებით არის შესაძლებელი სწრაფი და სანდო საბანკო ოპერაციების წარმოება;
- ავითარებს ვაჭრობას - ელექტრონული კომერცია საშუალებას მოგვცემს გავზარდოთ ექსპორტის წილი, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოსათვის;
- ამარტივებს მცირე ბიზნესის დაწყებას - ადამიანს საშუალება ეძლევა დაიწყოს ბიზნესი ინტერნეტში ყოველგვარი კაპიტალის გარეშე, მარტივად და მოსახერხებლად;
- ამარტივებს განათლების მიღების შესაძლებლობას - საშუალება გვეძლევა სახლიდან გაუსვლელად ინტერნეტის საშუალებით, გავეცნოთ მსოფლიოს სიახლეებს და ავირჩიოთ ჩვენთვის სასურველი სასწავლო პროგრამა;
- ხელს უწყობს გლობალიზაციას - ინტერნეტი მთავარი საშუალებაა გლობალიზაციისათვის. თანამედროვე სამყაროში ნებისმიერი ქვეყნის მიზანია საერთაშორისო ვაჭრობის გაძლიერება და სხვადასხვა ქვეყნის გამოცდილების გაზიარება, რაც მნიშვნელოვნად მარტივდება ინტერნეტის მეშვეობით.

ჩატარებული კვლევების და საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია გარკვეული ღონისძიებების გატარება შემდეგი მიმართულებით:

- 1. განათლება** - უმნიშვნელოვანესია მოსახლეობის განათლების და ცნობიერების ამაღლება ინტერნეტთან და საინფორმაციო ტექნოლოგიებთან დაკავშირებით. უნდა გაიზარდოს სკოლებში თანამედროვე ტექნოლოგიების შესწავლა, ამასთან, აუცილებლად გასათვალისწინებელია ის საფრთხეები, რომელიც შეიძლება მოსწავლეებს და ახალგაზრდებს ინტერნეტმა მოუტანოს. სწორედ ამიტომ მრავალ ქვეყანაში შემუშავებულია სპეციალური პროგრამები, რომლებიც მოზარდებს ასწავლის როგორ გამოიყენონ ინტერნეტი უსაფრთხოდ. ინტერნეტ-ტექნოლოგიების შესწავლა საკმარისი არ არის მხოლოდ სკოლებში. უნდა მოხდეს სპეციალური კურსების შემუშავება ნებისმიერი მსურველისათვის: დიასახლისების, დროებით უმუშევრების, პენსიონერებისა და საზოგადოების სხვა წევრებისათვის;
- 2. ინფრასტრუქტურა** - ინტერნეტის განვითარება მჭიდრო კავშირშია ინფრასტრუქტურის განვითარებასთან. ამ მიმართულებით საქართველოში ქმედითი, თუმცა, ვფიქრობთ, არასაკმარისი ღონისძიებები ტარდება. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ნებისმიერი მოქალაქის წვდომა ინტერნეტზე. 2017 წელს დაიწყო პროექტი ინტერნეტი ყველა სოფელს, რომლის ფარგლებშიც საქართველოს დაახლოებით 150 სოფლის ბიბლიოთეკაში შეიყვანეს ინტერნეტი, ამ მხრივ მუშაობა კიდევ უნდა გაგრძელდეს, უნდა ამაღლდეს ინტერნეტ მომსახურების ხარისხიც;
- 3. პროვაიდერების სიმრავლე** - ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარება დამოკიდებულია ინტერნეტ პროვაიდერების სიმრავლესთან. საქართველოს ინტერნეტ ბაზარზე არ არის მაღალი კონკურენცია, ქვეყნის მასშტაბით არსებობს რამდენიმე მსხვილი პროვაიდერი, რაც, ვფიქრობთ, არასაკმარისია. მაღალი კონკურენცია და პროვაიდერების სიმრავლე იქნება უკეთესი ხარისხის და დაბალი ფასის გარანტი;
- 4. ტექნოლოგიებთან წვდომა** - სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს ქვეყანაში ინტერნეტ ტექნოლოგიების წარმოებაზე ორიენტირებული კომპანიების დაარსებას. კომპიუტერულ და მობილურ ტექნოლოგიაზე წვდომა (მაღალი ფასების გამო) ერთ-ერთი დამაბრკოლებელი მიზეზია ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებისათვის;
- 5. უსაფრთხოება** - ინტერნეტ სივრცეში სიახლეს არ წარმოადგენს კიბერსაფრთხეები. ყოველწლიურად ასობით სახელმწიფო თუ კერძო კომპანია ხდება კიბერთავდასხმის მსხვერპლი და ზარალი საკმაოდ დიდია. განვითარებულ ქვეყნებში ბევრი რამ კეთდება ამ საფრთხის თავიდან

ასაცილებლად. სასურველია საქართველომ ითანამშრომლოს მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებთან და გაითვალისწინოს მათი გამოცდილება;

6. **საავტორო უფლებები** - ინტერნეტ სივრცეში უამრავი ინფორმაცია სწრაფად ვრცელდება და რთულია საავტორო უფლებების დაცვა-განსაზღვრა. ქვეყნის ინტერნეტ-სივრცეში საავტორო უფლებების დარღვევის ფაქტების აღმოსაფხვრელად იქმნება ახალი კანონპროექტი, რომელზედაც ეკონომიკის სამინისტრო და „საქპატენტი“ ერთობლივად მუშაობს და რის მიხედვითაც პროვაიდერი უფლებამოსილი იქნება შეუწყვიტოს უფლებადარღვევით ინფორმაციის მიღება-გავრცელება. კიდევ უნდა გამკაცრდეს და დაიხვეწოს საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც დაარეგულირებს საავტორო უფლებებს ინტერნეტ სივრცეში.

საქართველოში ინტერნეტ ეკონომიკა დინამიურად ვითარდება, მაგრამ მისი სრულყოფისათვის ჯერ კიდევ ბევრი პრობლემაა მოსაგვარებელი. ამ გზაზე მსოფლიო ქვეყნების გამოცდილების გაზიარება და სახელმწიფოს მხარდაჭერა სხვადასხვა მიმართულებით ძალზე მნიშვნელოვანია. ძლიერი სახელმწიფო, განათლებული და წარმატებული, ეკონომიკურად ძლიერი მოსახლეობის ხარჯზე შენდება, ამის მიღწევა შესაძლებელია ინტერნეტ ეკონომიკის განვითარებით.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია ჩვენ მიერ გამოქვეყნებულ ნაშრომებში:

1. ზ. სურმანიძე „ინტერნეტ ეკონომიკა და ქრისტიანობა“. IX საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ქრისტიანობა და ეკონომიკა“. კონფერენციის მასალები. ქუთაისი, 2016

2. Z. Surmanidze “Role of E-commerce in Economy”. Finance and Economics Conference, Lupcon Center for Business Research, Frankfurt, 2016

3. Z. Surmanidze, K.Chanidze, “Effective models formation of travel companies’ management in Georgia”. BSLab-SYDIC International Workshop: “Model-based Governance for Smart Organizational Future”, Rome, 2017

4. M. Tsetkhladze, Z.Surmanidze, K.Chanidze, “Tendencies and perspectives of internet-economic development in Georgia”. 5th Business Systems Laboratory International Symposium. Naples, Italy 2018

5. M. Tsetkhladze, Z.Surmanidze, K. Chanidze, „Internet in Educational System of Georgia: Challenges, Perspectives“. IV International Scientific and Practical Conference “Strategic Imperatives of Modern Management” –SIMM 2018, Kiev, Ukraine

BATUMI SHOTA RUSTAVELI STATE UNIVERSITY

**FACULTY OF ECONOMICS AND BUSINESS
DEPARTMENT OF ECONOMICS**

ZEINAB SURMANIDZE

The role of Internet Economy in socio-economic development of Georgia

Speciality: Economics

**This Dissertation
is submitted in order to get Doctor`s degree
in Economics**

A N N O T A T I O N

Batumi 2018

The work is done in Batumi Shota Rustaveli State University, Faculty of Economics and business, at the Department of Economics.

Scientific advisor:

MURMAN TSETSKHADZE -Doctor of Economics, Associate Professor of Batumi Shota Rustaveli State University.

Foreign assessors:

LUDMILA DEMIDENKO – Candidate of Economic Sciences, Doctor of Economics Faculty of Taras Shevchenko University of Kiev

Reviewers:

NATIA TSIKLASHVILI - Doctor of Economics, Professor of Batumi Shota Rustaveli State University.

RATI ABULADZE - Doctor of Economics, Professor of Tbilisi State University.

INEZA GAGNIDZE - Doctor of Economics, Associate Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University.

Dissertation will be held in **2018 year, 19 April, at 12:00**, on the meeting of dissertation board of the Faculty of Business and Economy of Batumi Shota Rustaveli State University.

I corps of the university, Shota Rustaveli`s Hall No 515

Address: C. Batumi, Ninoshvili str. No 35, 6010

Dissertation work is able to be seen in Ilya Chavchavadze`s labrary and on the web-site (www.bsu.edu.ge) of Batumi Shota Rustaveli State university.

Secretary of Dissertation Board

Doctor of Business Management: LEILA TSETSKHLADZE

Introduction

Relevance of the thesis. Internet has an important role in the modern world. Internet changes a number of events, these are: how we work, make new connections, create and exchange information. It has become an inseparable part of our lives. It's hard to recall an invention from human history compared to internet in terms of dependence on them. Not only people but also states themselves depend on the internet network systems. Modern banking systems, links, security, armed forces, various state and private agencies depend on the internet.

Development of the internet has led to growth of economy in the world's developed countries. Union networking dramatically transforms socio-political as well as economic relations. Electronic business allows companies to achieve competitive advantage at the expense of customer service improvement. Despite the number of measures taken to improve availability of internet in the recent years, statistics of using it by population is still unsatisfactory.

Lots of workplaces are created on the internet. Its advantage is that entrepreneurs are able to connect to consumers anywhere in the world and create an open market that is a source of high income.

There are revolutionary hopes on the use of the internet in economy – production costs will be reduced, creating new and efficient, surplus profit business firms, etc. technological changes created by the development of the internet can significantly enhance the economy and improve welfare.

Despite existing strong state institutions, there is no information about the volume of digital economy, turnover of internet-companies, the volume of output products, number of internet service provider companies. Also, we have no information about the electronic business share in GDP, the number of workers employed in internet companies, incomes, statistics of e-business development etc.

Relevance of the thesis is conditioned with the fact that Georgia, as the country of the small economy, is actively involved in globalization processes, in which the internet plays an important role.

The Research aims to justify improvement of the socio-economic situation of the country through the development of internet economy.

Based on the objectives of the research, we set the following tasks:

- Study of the internet environment in Georgia and search for ways to improve infrastructure.

- Sharing world experience in the development of internet economy.
- Identify opportunities for improvement of the social circumstance of the country's population through the development of internet economy, the importance of the internet in raising the level of education, developing recommendations on internet safety in adolescents.
- Prove easier opportunities to access the international market with the development of Internet Economy, accelerating the globalization process and development of international trade.
- Develop recommendations for the Internet Economy to reduce the country's social problems.

Subject of the study - is the opportunities of developing internet economy as a new direction of economy and related problems in Georgia.

The research object - IT technologies' and Internet economy development trends in the world, its importance in Georgia's socio-economic progress.

Theoretical and methodological basis of the study:

Scientific works of Georgian and foreign authors were used during working on the research, and publications on the development of the internet economy. Also Studies, statistical data and analyses conducted by The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) and other international organizations, also research that we have conducted (online survey on internet awareness and e-services in Georgia).

The following methods are used in the study: Statistical method, comparing and grouping, modeling, creating analytical charts, etc.

The situation of studying the problem:

Relevance of the thesis is conditioned with the fact that Georgia, as the country of small economy is actively involved in globalization processes, in which internet plays an important role. Development of Internet-economy is essential for economic power and development in Georgia. For this reason we studied Georgia's position and statistics according to international assessments. Many famous scholars have published works on the Internet Economy, such as: R. Gordon, M. Graham, J. Horton, K. Kelly, P. Pascal. We have examined the works of Georgian researchers, such as: N. Todua, R. Abuladze, G. Jolia, N. Enukidze, and others, on the above mentioned issues. Conclusions reflect the results of our research. Internet Economy is in the process of establishment in Georgia, and needs to be fully studied.

Scientific novelty of the research:

- New approaches and proposals have been established for the development of internet economy in Georgia.
- Problems are studied arisen during the establishment and development of Internet economy.
- The need for strengthening the role of the state in the control of import - export during electronic commerce is justified; Also in raising the profitability of internet economy in various fields, specifically: In the field of social sector, banking and financial sector, its role is highlighted in improving production, general development of the country, and in integration of Georgia into European and global institutions.
- The influence of internet economy on social problems has been studied. Recommendations have been developed, which will contribute to the development of the economy, solving social problems, increasing the welfare of the population in Georgia.

Theoretical and practical value of the dissertation:

The main provisions of the thesis, study results and recommendations can be used to improve Internet environment and infrastructure, raise public awareness and education level, elaborate and develop effective strategy. All recommendations are aimed at overcoming economic and social problems.

Dissertation work structure - The dissertation work consists of 183 printed pages and consists of introduction, three chapters, 9 subsections, conclusions, used literature and annexes.

The objectives, tasks and problem solving logic determined the following structure of the dissertation:

Introduction

Chapter 1. Role of the Internet Economy and Methodological-Theoretical aspects

- 1.1. Internet and theoretical aspects of digital economy
- 1.2. Factors that have led to the development of internet economy in the world
- 1.3. Elements of e-commerce

Chapter 2. Influence and role of the internet economy on the world economy

- 2.1. The world experience to evaluate internet economy
- 2.2. Trends of developing Internet Economy

Chapter 3. Expected results of Internet Economy in social-economic development of Georgia

- 3.1. Internet Economy development trends and challenges in Georgia
- 3.2. Internet Economy in Georgia: E-Tourism and Tax System
- 3.3. Social problems that can be overcome by the development of Internet Economy
- 3.4. Prospects of Internet Economy development in Georgia

Conclusions and proposals

Bibliography

Annexes

Basic contents of the work

In the first chapter of the work: "**The Role of the Internet Economy and Methodological-Theoretical Aspects**", I have analyzed the role and importance of digital economy, its part and development peculiarities in economy of the world countries.

The development of Internet Economy is related to the development of information technologies, which is characterized by information device convergence trends. Convergence of information devices means removing the boundaries between the connection of other technologies and computer technologies. Family computer systems are now operating successful, which includes controllable computer, fax, TV, compact disk receiver, phone and other electrical devices. Mobile phone is easily connected on the internet, e-mail, etc. Video telephones are developed on the bases of mobile phones and computers.

The number of Internet users increases with rapid speed and can be considered as a new community of people connected by internet because of professional and every day routines. The circle of these people is growing rapidly, covering all the intellectual and worldwide business elites.

Modern informatics economy is based on two complementary processes: cutting prices on informatics means and first of all, cost reduction of computers and information transfer services. Both of the factors lead in increasing the number of computers and the rapid expansion of computer networks, which in turn leads in cutting prices of their consumption.

Internet economy and transnational capital today, are symbols of the winning liberalism: actually the internet isn't under control and is being developed as a completely independent system. In this historic stage, the dominant information technologies determine the structure of the government, state governance type and the forms of public life in many ways.

Modern advances in informatics are very impressive, and it has no limits, consequences are likely to be relevant with its development.

The concept of Digital Economy was generated at the end of 20th century. In 1995 Nicholas Negroponte used a metaphor "move bits, not atoms". Negroponte spoke about shortages of classical commodity (weight, raw materials, transport) and

advantages of new economy, (absence of good weight, being virtual, almost no need for raw materials, instant relocation globally, etc.).

With the growth of our planet's population and resource mobilization digital economy has not only operates on e-goods and e-service, it is being developed instead and deals with various fields, such as: healthcare, education, internet-banking, etc.

Internet has created a new global space, where political, economic, and ideological processes take place. The use of internet in economy is hoped globally, which will reduce production expenditures, creating new, efficient and surplus profit businesses, etc. Some of the economists believe that internet companies are profitable, others think on the contrary, that it's unprofitable. Internet-Economy, based on information technologies, is the economy of civilized society, often referred to as the "virtual economy", which accurately expresses its extreme global-intellectual nature. Global social and economic outcomes are expected for Internet technologies. This raises a lot of questions: such powerful tools and mechanisms like state and money, will they be ceased? Will the changes be made in the production organization of the Internet economy, etc.

As a result of the assessment of modern world trends, we should see the revolutionary changes and benefits that the Internet-economy offers to society, namely:

Strengthening of direct communications through the internet between the buyer and the seller and gradual disposition of the existing mediator field; Introduction forms of direct interaction between consumers and producers and reduction of transaction costs in that way; Move process of production from enterprise (office) to the family environment. In the future, "household" will become the main economic category, which will eliminate many social and industrial problems existing today or reduce the scale of their influence. These are: inhuman labor conditions, violation of collective agreements and more. As a result, instead of improving the conditions of production, money will be spent to improve the family life of Internet-economists.

Competition through the Internet is becoming creative and non-production expenses are substantially reduced. Important changes are made in property relations - virtual production means belong to "virtual entrepreneurs". Different types of intellectual properties are being created. Small and medium business is the social

basis of civil society formation. The efficiency and transparency of mobilizing financial resources in credit, investment and innovative areas is enhanced.

As a consequence of all above mentioned we can conclude that global shift to Internet-Economy will cause in three fundamental outcomes:

1. Transaction costs will be decreased dramatically (or disappear at all in some firms);
 2. Primary, direct internet connections between producers and consumers;
 3. Change of spatial and timing organization of production work principally.
- All this will substantially change the nature of economic relations.

In contrast to the traditional market, e-market is marked with various distinctive features, such as:

- Because of absence of barriers while internet accessing, internet market is globally and operatively exposed to every consumer and company from every point of the earth and that makes it unique – to the extent that there is free competition in cyberspace;
- E-market creates true alternatives to scale down functions of mediators between Entrepreneurs and customers (internet functions as mediator itself);
- Using a website, e-market enables not only ordering products or services but also getting information about it effectively;
- Advertising on the internet has unfamiliar and inaccessible parameters for other market zones, for example, the audience is characterized by interactivity, which is only for the e-market and it ensures its competitive advantage;
- State control over the entrepreneurs' activities on the e-market is very weak.

The internet world forms completely different free economic relations in the global virtual space that makes the market networks of informed citizens the trend of sustainable development of the world community. With a lot of positive alternatives, internet economy development generates many difficulties:

1. Due to the fact that all companies in cyberspace are transnational, the issue of correspondence of national economy boundaries is a new trouble for the modern world. Due to economic links in the global electronic space, recognition of the national economy as an "open" or "closed" type will be more and more difficult. Macroeconomic analysis of the national economy development loses the sense in such conditions. The existence of tariff barriers

and taxes will be questioned as a result of transparency of the e-economic space and openness of borders;

2. Anonymity of electronic trading, difficulty of observation for making deals, to be unable to register violation facts of administrative boundaries causes additional problems to state authorities;
3. It is known that, internet accelerates money circulation, which creates additional difficulties for monetary system, as determining regulation of cash turnover, inflation and E-money influence on economic growth is difficult.

Also, it is not necessary to count "electronic money" in national or foreign currency. Electronic money can exist independently in the global network only. It is convenient to pay for goods and services with this type of money. Thus, the real scope of E-market depends on the capacity of taxation system, which makes interactive payment possible. Due to "interactive" money, many new issues arise: how to calculate aggregate demand? What is the macroeconomic equilibrium setting? How to calculate money in circulation, etc.

Depending on business interests, cost evaluation of the business itself changes by using the internet. Business in traditional economy is evaluated by the company's profitability, and the internet companies are oriented on the indices, such as: "the capacity of increasing the number of consumers", "market value ratio to the number of consumers", "market value ratio to its share on the information market," etc.

Many researchers have been studying the problems of internet economy. They believe that the speed and low prices of production of information products causes deformation of already setup pricing mechanism. Traditional principle of determining the volume and price of production (according to cost of production, first cost, and others) is substantially changed in the internet economy, as the marginal expenditures on the production of each additional unit decreases.

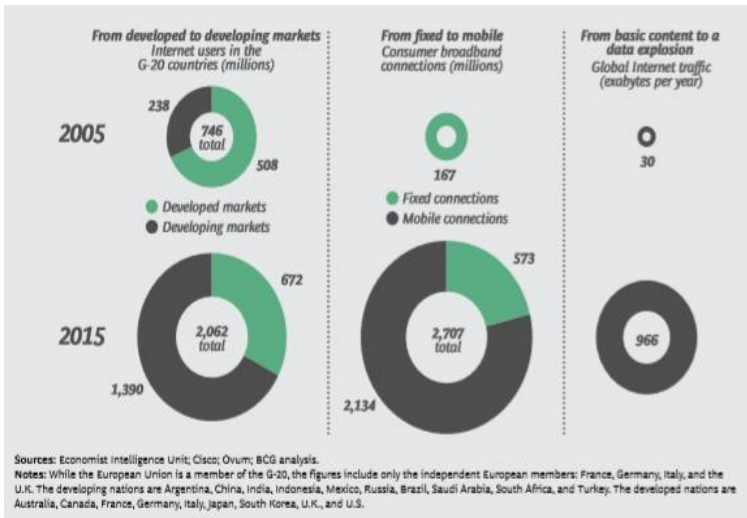
New forms of employment for labor exchange are emerging, namely: Virtual-distance connections between the employer and the employee are registered, which has been named "Telecommuting". This is a form of employment that is defined as "remote work" or "working from home" – the employee gets technical work from the employer remotely. Labor productivity and salaries are paid using modern devices (initially it was fax and postal message, now it's done through the internet). This conception was developed in 1972 by American Jack Nilles. He believed that it is not necessary to keep the staff at the office, because modern technologies allow us to

connect to the employees remotely. At present, scientists and specialists can work on individual or group works offered by foreign companies from their own country.

Digital Economy assessment is associated with many difficulties. In 2010, Boston Consulting Group estimated the scale of Internet economies of 20 countries at \$2.3 trillion, which was about 4.1% of GDP. In the 2013 report of Oxford Economics, the share of digital economy is estimated at 20.4 million, which is 13.8 % of world sales.

The diagram below shows the global scale of the development of Internet, which shows how the number of internet users changes within 10 years (see Diagram 1).

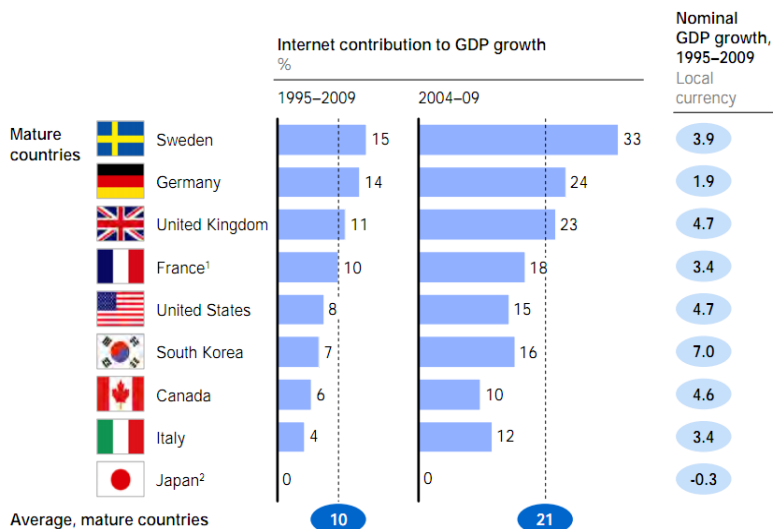
Diagram 1. Evolution of the Internet

Source: Boston Consulting Group, 2012

The diagram below shows share of the Internet in GDP growth in the developed countries (see Diagram 2).

Diagram 2. The share of Internet Economy in GDP growth in developed countries:

Source: Boston Consulting Group, 2012

Internet and ICT (Information and Communications Technology) created new business models, promoted markets consolidation, sustainability of business environment, creation of digital economy, business and trade facilitation, business dynamism, competitiveness, etc.

On the background of internet development, the number of Internet users in the beginning of 2014 amounted 2.8 billion and 2.1 million in Georgia.

Technological development has influenced not only access to the internet, but also substantially changed the devices needed to access to it.

Principles of Internet Economics will be developed as economists, engineers, and others collaborate on further research. We believe there are at least five areas of opportunity where new solutions to Internet economic problems may be explored:

1. New empirical work is needed especially with respect to user behavior. Combinations of flat rate bandwidth pricing with transaction-based pricing is a promising area for further research and commercial interest.

2. Congestion control protocols and user feedback should be tested in concert with one another. This and other integrated approaches to Internet Economics problems should be explored further.
3. Pricing as a congestion control method or as part of an interconnection settlements process should be tested in concert with enhancements to the TCP/IP protocol suite.
4. Increased data collection across Internet service providers will provide an understanding about the growth of the Internet and provide a rich data set to develop economic models and increase understanding of the subtle interaction between Internet engineering, economics, and cultural practices.
5. Further research on the development of technologies and policies for information security for electronic commerce and privacy protection is needed. Preliminary evidence suggests that further technological advance of the Internet will be hampered by lack of adequate attention to these issues.

One of the factors that contributed to the development of internet economy is time management and its effective management. The internet economy is based on economic relations which is related to the exchange model.

Internet economy is a new, renewed form of market economy and has new, different features unlike traditional economies, but is still maintains elements of market economy and operates on the same principle.

The development of information technologies has influenced the economy to some extent. For instance, in the 50s of the XX century, delivering the 30-page letter to 5,000 km distance would take 10 days, and in the 80s it was possible to send same letter in about 1 hour. Through modern networking devices, it can be sent in just 3 seconds. Consequently, efficiency of modern economic activity depends on the received information intensity.

The use of modern information technology in business can be viewed as an internet economy, as well as network economy, e-commerce, e-business or "new economy".

But if we assume that the network economy is the use of modern information technologies in business, so it is an environment, where any person or individual can communicate with each other, make contracts and carry out various operations for trade, money exchange or providing other services with minimum expenses (anywhere in the world).

The term "new economy" emerged in the 1980s, initially used to describe the economy, which was mainly focused on service sector and not in the material production field. From the beginning of the 90s this term was used as a high-tech postindustrial economy (the main focus was on the industry which produced information-communications' devices).

With the growth of the earth's population and resource mobilization, electronic economy is not limited in making e-goods and service providing businesses, and also it's being expanded and deals with different areas such as: healthcare, education, internet banking, etc.

Many companies today, including those already having real production capacity, are focusing on business development on the internet space, for a number of reasons:

- Low cost for advertising and lower expenses for attracting potential consumers;
- Agility to reach target group;
- Absence of geographical barriers, etc.

Accessing network is due to the fact that internet has become the main place to find desired goods and services. High-quality website can attract more consumers, than advertising on mass-media.

Internet has been widely used in the world, since its creation coincided with globalization of finances, unification of corporate management international standards, and with the growth of international trade. In addition to this, Internet has been developed in institutional framework, which has its own peculiarities in every country and the influence that internet has on it, has not always responded to the to the local community interest.

Internet economy has become the leading globalization tool, also part of the world economy system. Internet stimulates economic growth in highly developed countries, while it enables less developed countries to reach more economic growth and integrate in world economy.

Internet economy has the following functions:

- Information is constantly filled out and people can access it through the internet;
- Infrastructure platform , which allows people to settle financial proposals at a given moment;
- Media-storage, where free information is preserved on everything that happens around us.

Internet economy is characterized with the following parameters: Internet economy includes all countries' economy, where electricity and computer network can be used, and this determines its globalization.

There is stiff competition on the internet market between entrepreneurs, salesman and customers, than in traditional economy. Massive computerization, recent IT system development strongly promoted education, business, industry, and scientific research. China, which has been developed with stable pace within recent decades, highlighted the role of innovative factor in socio-economic development of the country, aimed developing internet economy in the near future and made emphasis on exporting high-tech products.

Gradually shifting world economy - on internet economy is caused by several essential factors: International market access liberation and globalization of the markets itself, enhancing capital mobility and outlining global-information space.

Monopoly trends, in the conditions of Internet-Economy, are expressed in a different way, rather than in traditional economy. Generally, it is considered that monopoly increases costs and decreases production capacity compared to competitors. Moreover, with the influence of modern information technologies, commodity and service prices increase in short period of time. Also, with the impact of information technologies growth of labor productivity in production field, increases profit rate, but only in the short term because, tensed international competition in this field causes profit rate decrease in perspective.

In conditions of modern internet economy, type of ownership changes. In the conditions of free market, content of property concept becomes irrelevant gradually. Existing company is also being changed (for instance: Intellectual firms may no longer owe funds, with the traditional sense of the latter, because material assets are actually oppressed by the intellectual assets, and current assets are replaced by the information assets). Material assets are paid less attention for assessing the company's activities. During the acquisition of the share, the investor does not obtain funds in the traditional sense; because of this the intellectual firm does not need large amounts of assets. The cost of basic funds decreases abruptly.

Information technologies create broader opportunities in the field of international economic relations among the subjects that are distanced from each other. It is about gradual weakening of famous gravity model influence and

ultimately its violation. As it is known, according to this model, the greater the territorial distance between the countries, the less they trade with each other.

Internet economy has united the individual companies in one system. This system operates on every side of the public life, and in some cases is higher than the heads of the states and governments. It is a single networking organization, characterized by the following signs: network organization members create a certain commonwealth based on mutual trust. Ethnic orientation dominates in the networking organizations; Relationship between the participants is defined by mutual obligations and responsibility. Fundamental changes are taking place in all areas of the economy, especially in business.

The first chapter also discusses the main point of e-commerce; the parallels are drawn between e-commerce and traditional trade. During the study of traditional trade relations, it is easy to find a case of how technical means are used, and electronic devices among them, for reduction of expenses at each phase of the commercial cycle, including the cost of automation of electronic costs. But it is not yet e-commerce. E-commerce is characterized by complex automation. E-commerce - this trade activity, the main purpose of which is to gain profit and is based on complex automation of commercial cycle through computing system.

E-commerce allows excluding not only the consumer but also the buyer from the commercial cycle. Relationship system - salesman-customer can be replaced with an automatically functional system: server - client, presented only with hardware and software tools. Today, even in household conditions, it is possible to manage computer system so, that to do information space scanning on everyday basis, for example, while searching for new novel by the absorbing author and detecting commercial offer from the server, it automatically will make a mutual settlement, after that it will send the product to the owner's mobile means.

Internet also transformed marketing, which brought about new peculiarities, properties and preferences. All this led to the new stage of marketing development. E-marketing, as a science, emerged with the development of internet networking. Internet networking and spreading of information technologies contributed to the development of this new direction. Internet and information technologies have become major field for the usage of marketing knowledge; science of e-marketing is also being developed with the development of the latter. In fact, e-marketing solves

the tasks as marketing does. The difference is that in case of e-marketing, a marketer uses the tools and advantages that the internet provides.

Simultaneously with the development of information technologies, it is necessary to change the company's brand-strategy. By placing the brand on the internet, the company should take into consideration that any promise given to the consumer is confirmed in his/her awareness.

Let's discuss how products are produced on the internet. Traditional process of developing a new product on the internet affects two main goals: the first - to find customer demands that aren't satisfied, and the second - to combine technological and constructive opportunities with production costs. Traditional methods of developing new products online are not fast and elastic, due to its production cycle. Therefore, companies are forced to be the first to enforce new opportunities, to ensure the satisfaction of consumer's needs and make a quick offer of new products. This method is based on the flexibility and the ability to get effective feedback from the consumer.

There are several types of services available on the Internet: information services, tourist services, educational services, financial services. From the types of Internet services financial services are the most dynamically developed, which covers the following areas: Internet Banking, Internet Insurance and Internet-Trading.

Internet Banking is a prospective form of banking activity that implies banking operations through the internet. Its advantages are velocity and cheap service. In particular, internet banking services are 8-10 times cheaper than the prime cost of conventional banking services. For example, Deutsche Bank makes emphasis and development on internet banking, specifically; it transfers a significant part of its operations on the internet. The bank's investment plans in network, are estimated at 1 billion Euros.

Internet Economy and e-trading is also related to digital currency development.

Digital technology development resulted in the development of a currency that is used in virtual world, the money, which is different from traditional money and has other signs. With the increase of internet users, digital currencies are created, which allows the consumer to purchase goods and get services in virtual world with the new money. The EU started "administering e-money institutions", but emergence of new currency, as bitcoin, brings a new problem for central banks.

In accordance with the European Central Bank's classification, virtual currency is the type of unregulated digital money that is issued and usually controlled by their developers and used by specific virtual community members. Virtual currencies are very similar to the electronic money with form and usage; thus, it is important for their unequivocal separation. In this regard, it is of paramount importance that the electronic money is the demand for its issuance and it happens in exchange of the monetary.

Among crypto currencies, bitcoin is current most successful one. It was first described by Satoshi Nakamoto in 2008. Since 2009, he implemented an open software source for bitcoin that was the basis for the creation of the bitcoin network. Technically, Bitcoin is based on the so-called one-line, peer-to-peer (Peer-to-Peer, P2P) network; it does not have a central administrator. Transactions take place between users directly; the notification is transmitted from the participant to the participant. In addition, payments between network participants are denominated not in any real currency, but in bitcoins, wherein the value of bitcoin is not attached to any actual asset or official currency, and its value to other currencies is based on the demand and supply on an open market. According mentioned above, bitcoin represents the decentralized virtual currency with the offline system. The basis for bitcoin spread is the system that ensures to avoid double payment, during or after transaction.

Emergence of virtual money brought new challenges to financial institutions. The main difficulty is that it does not perfectly fit into the definition of a currency, financial instrument or financial institution. It has both the currency, and the retail payment system and assets' properties.

In the second chapter of the work “**The influence and role of Internet-Economy on the world economy**”, the world's leading countries, their experience and international practice, globalization process is discussed.

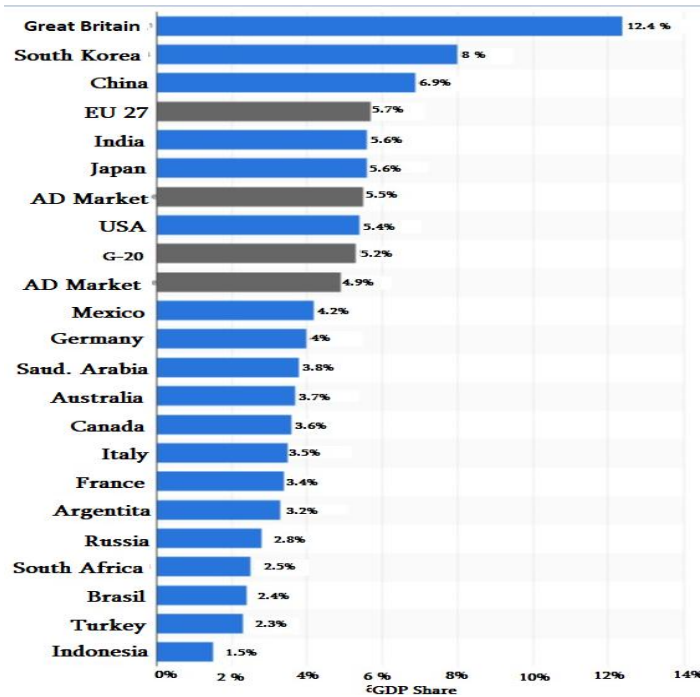
Internet Economy practice in different countries is not similar. China's economy is a clear example of the internet economy and e-commerce development. Yet a few decades ago, every family in China needed a special coupon to get everything started with rice and shoes and even a bicycle. Today, China is the largest online sales market.

The online sales revolution became a dynamic mechanism for China, which enabled the country to get rid of heavy industry, which was built mainly by private,

large and small companies. At the new stage, China will be able to sustain long-term stabilization of its internal economy.

Diagram 3.

Share of Internet Economy in G-20 countries to GDP:

Source: www.satistica.com

To assess the experience of developed countries, the work discusses Group of Twenty (G-20) countries and their economy. The volume of Global Internet Economy amounts 20 trillion dollars, when, the pace of developing countries Internet-economy growth is 12-25%. According to the World Economic Forum, The G-20 countries' (a group of finance ministers and central bank governors from 19 of the world's largest economies and The EU) Internet-based economy is growing by 10% annually. With the UN report, the G-20 economy creates 90% of global GDP and represents 2/3 of the world population.

Internet sales in the G-20 are 4.1% of the economy. The total cash flow is \$ 2 trillion. This is more than the volume of Brazil or Italy's economy.

According to a Google survey, 50% of the world's population would use internet in 2016, and in total it will reach three billion consumers. According to the second quarter of 2017 data, internet users will reach about 4 billion (3.88 billion) and 51.7 percent of the world's population.

Different countries use different approaches to the internet economy, but it is clear for everyone that: the Internet allows people to engage in industrial activity and business – so, a country should provide access to the internet for everyone, promote competitive environment, that will make any consumer to feel benefits of Internet Economy.

Internet's potential is very high and it gives the opportunity to develop new products in this environment and to determine the change of economic environment at least for the next ten years.

Internet economy will have a significant impact on the countries' political life, which is mostly expressed in the development of democracy. The study of Internet Economy will enable us to understand the Internet as an economic system better.

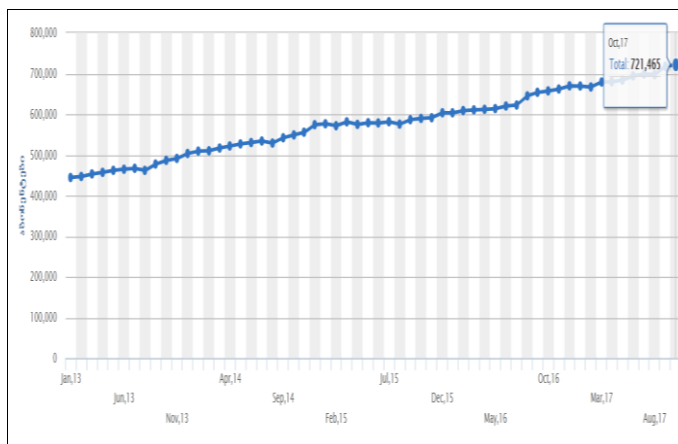
Development of Internet sphere means that national economy dynamics can no longer be discussed according to material production changes. Today, information resources are the main national wealth. Efficiency of their exploitation will further determine the country's economic power. Due to this, it is vital importance that quick and effective administrative support has to be provided for the development of Internet-Economy in Georgia, at all levels and also its reliable legal provision.

Development from the angle of internet has a global significance for the world's better future. Thus, the governments should act in coordination, follow international standards and reach agreements to restrain themselves from interfere in the internet because free market will do its job here. This is high demand to some extent, to ensure that the developed world still has to reestablish and to improve many things in terms of economy.

According to International surveys, the development of internet economy will have the greatest influence on the developing countries economy, where Internet Economy will have a big role on the increase of GDP.

The third chapter of the work - **“Estimated outputs of Internet Economy on Georgia’s social-economic development”** discusses Internet economy development perspectives in Georgia, and the social problems that can be solved with the help of Internet Economy development.

The number of Internet users in Georgia 2017

Source: Georgian National Communications Commission (GNCC)

In Georgia, like in other countries of the world, New Economy, which depends on technologies, has a slow pace progress. Many things will rely on its development. The country with poor material resources for economic growth and fails to compete with developed countries, exactly through Internet Economy the overall economic image can be changed. Internet Economy can speed up country's social and economic development. Tourism development, enhancing e-commerce and opened trade relations, banking operations, and accessibility of education will bring the country to another reality. It is necessary to evaluate Internet environment in Georgia, for the development of Internet economy and future economic forecasts; Internet development trends; Existing problems and ways of solving them.

Modern technologies and internet simplified communication. Governments of different countries are actively working to develop internet communication among people. State involvement and role in spreading the internet is very important. The government is trying to provide and create all the preconditions for the mass internetization and availability.

With the increase of population and resource mobilization, electronic economy is not restricted by electronic goods and services business, but is broadening and covers different areas such as: health care, education, internet banking, etc. Internet is essential for the development of tourism. Today most of the tourists use

internet to plan and travel. All the steps starting from choosing a tour, booking tickets, staying at a hotel and paying for services, rating the service – happens online. Georgian Tourist Companies, large hotel chains, also individuals use the internet actively, use international websites to build up their business and attract tourists. Online search and booking availability drastically changed global trends of tourism. It enables customers to search and book easily and quickly desired travel product and service.

Internet is also essential for banking system, most of the banking sector is now on the Internet Banking, which makes it easy for customers to pay cashless and simplifies management of funds, and international transfers for companies are significantly improved. Revenue Service and state agencies (Ministry of Justice) have an online service to facilitate business, and it makes easy to start a business, in a short time, with minimal expenses, which encourages a beginner entrepreneur.

It is crucial to resolve a problem like unemployment for economic development. In the Georgian Internet space it's been several years from the emergence of websites where a job seeker can place an application and search for vacancies.

Internet also enables to raise education level. It is directly related to the development of the country. Electronic media allows us to get answers on anything, search for favorite literature from the world's famous libraries, and share our experience to others.

Government of Georgia actively considers the country's electronic strategy and effective plan, which is for four years from 2014 to 2018. The plan includes the importance of e-commerce, electronic government, also ensuring of electronic security and development of infrastructure.

The use of information-communication technology for the government of any country is the main tool for government, economy and society. Internet technologies influence every aspect of economy, Internet Economy development allows progress of tourism, banking, transport, logistics, international trade and people working in manufacture.

The main threat is cyber security. Cyber security is one of the main directions of Georgia's security policy. Cyber security implies protection of infrastructures and other units (database, registries, websites, controlling units, etc.) from attacks because it threatens the society and the governance.

Georgia's electronic strategy mission is to provide single-window principle access to safe and effective e-services for any citizen, business or private sector representatives, to encourage them. The strategy also implies involving citizens in innovative projects, promoting competitive business environment, and most importantly developing a policy, which ensures electronic security, protection from cyber-attack. Cyber-attacks are in the center of attention for modern world. May 12th, 2017 was cyber-attack day for several countries. Dozens of large companies were attacked by hackers, Japanese automaker, Nissan, among them. It damaged 10 thousand computers have been damaged worldwide. Cyber-attack on a hospital service in The UK and physicians were forced to postpone hundreds of operations and other medical services. According to BBC, The United States National Security Agency showed a thorough picture of cyber-attacks on various countries in the world. As stated by BBC, cyber-attacks were on 99 countries, in The UK, The US, China, Russia, Spain, Taiwan and Georgia among them, as experts stated, hackers chose these countries not randomly, they had specific targets, and wanted to get a thorough picture of these countries' various fields.

For Georgia's e-government development, it is essential to enhance it, which will equally ensure e-commerce development. In order to increase trust in online trading, the main legal framework is needed (e-commerce regulations), which will regulate aspects such as identification, digital contracts and validity of digital account invoices, etc. E-commerce regulations should serve to raise public awareness and to ensure carrying out those regulations related to the use and re-use of digital concepts and products. These regulations should support the development of areas where digital technologies require better standards of electronic services. They need to improve digital interaction between business partners. This can be - improving accounting/registration practice and refining its standards. For the development of e-commerce, regulations on property rights are necessary. Intellectual Property Regulations define proprietor's rights and the use of digital products, the rules for copying and distributing copies of such products.

The law on intellectual property protection in Georgia meets the European standards, which was confirmed in the negotiation process of the deep and comprehensive free trade zone. The completion of the above negotiations should result in small legislative amendments in regulations which determine intellectual property; it includes both digital and non-digital artifacts.

E-society needs a secure and reliable infrastructure service, which primarily means internet access, also basic services such as: electronic identification, electronic signature and aggregated services (online payments, dialogues, online delivery, etc.) All this provides various levels of service delivery. Fast, reliable, and cheap internet should be available for everyone, without restrictions. It should be widely accessible especially for business, for all residents especially in rural areas.

Georgian population is most concerned about social problems. A major part of the work is to solve the main problems that will enhance the well-being of the Georgian population.

Georgia is in process of forming the economic system based on market principles. Many of the social problems accumulated years ago, hostilities had a big influence on the development of economy and the social status of the population. Unemployment and poverty are the main problems. The success of economic policy is determined by social policies. At what extent are the social problems emphasized in the country and resolved, is affecting economic stability.

The Government of Georgia recognizes the principles of democratic development, respect for human rights and fundamental freedoms, principles of supremacy of law and effective governance. Integration in The EU is basic for Georgia's foreign and internal policy. The economic policy of Georgia implies the development of such principles that will lead to welfare of the population by reducing unemployment. Social problems are always sensitive and need to be solved urgently. Internet economy can solve social problems; reduce unemployment, to increase the level of education.

For a successful economic model, needs a social policy that emphasizes the main resource of the economy - human capital development. One of the most important factors in the development of the country is education level, which determines the power of the country. That is why, in developed countries state spending on education is increasing.

In recent years, the share of education in the GDP is growing and ratio of expenditures spent on education with GDP. Absolute and relative indices of education are characterized by growing trend. In recent years, education sector financing has significantly increased, but other sectors' financing is more increased than that. It is noteworthy that the expenditures on education and science in Georgia

are significantly lower in the ratio with GDP and other budgetary expenditures compared with various European countries.

With the development of Internet Economy you can increase the level of education using several leverages, including:

- Access to the study literature;
- Study abroad opportunity;
- Remote (Online) teaching.

The development of information-technologies allows us to get an unlimited amount of information, with minimal cost in a short time. A student does not have to sit in the library for ours to get necessary information. E-books are available for anyone; you can have several e-books in new devices and carry it anywhere. We can download our favorite books on the tablet and read any time wherever we are information mobility, availability and simplicity contributes to get education, as well as share your own knowledge. Today's most recent literature, scientific works and technological achievements are available through the Internet for all those who have the appropriate devices to access the Internet. The main thing the country needs to ensure is an organized and workable communications devices, internet access should cover the whole area, because the regions, high mountainous region population needs access to the information and new technologies, in order to be able to integrate with modern world, enhance knowledge and use this knowledge for the benefit of the country.

In recent years, more and more young people have a chance to study abroad, which can also be related to the Internet. Any person can find information about the desired training courses in various countries, go through consultations, pass online exams and continue study abroad with the help of internet.

Human capital is most valuable in this country. The effectiveness of its use determines economic power of the country and welfare of the population. The unemployment problem in Georgia is still crucial. Unemployment incurs social and economic problems for the society. Development of information technologies will help to overcome unemployment. Unemployment is a complex problem that needs rise of education level in the first rank. There are many websites in Georgian Internet space that help job seekers to find a preferable job. There are state and non-state web sites where detailed vacancies are described.

Besides the specific web pages, job search can also be done in social networks. LinkedIn is a social network that can be used like a web pages and mobile applications; it was founded in 2002 and is focused on business and employment. It is mainly used for professional networks, as well as for employers who put information about jobs, demands, and job seeker can place their resume and get potential employers interested. According to the 2017 findings, 500 million people from 200 countries are "LinkedIn" members. This is the largest association that allows us to find the desired job not only in our country, but also in different countries around the world, and also familiarize ourselves with modern job requirements for job seekers.

It is clear, modern employment systems connected to the Internet and mobile applications make it easier and transparent to get information about vacancies for job seekers. Internet is faster and easier way to search for vacancies, and present your resume and CV in the company through e-mail. These companies are so popular because of this simplicity, speed and scope. It is possible to overcome unemployment with the help of employment websites, also to improve the skills of the workforce with special courses.

Healthcare improvement is now possible through medical tourism, for which Internet is also essential. Medical tourism - traveling to other countries or regions to receive medical care has become especially popular in recent years, which is the result of rapidly improved technology and service standards in many countries of the world.

Interest and demand towards medical tourism in the world increases annually. High quality and availability of medical services – we may say that this is a starting point for medical tourism. In this regard, there is a noteworthy example of Germany and neighboring Turkey, where medical tourism is developed at a high level. Development of medical tourism is one of the accelerating phenomena of economic development. Medical tourism cannot be developed without the state's help; the state has to develop strategies in this direction.

Despite the fact that in recent year a number of measures have been taken to improve access to the Internet, the statistics of its use by the population is still unsatisfactory.

In September 2016, we conducted a survey involving more than 200 people across Georgia. According to our surveys, the category of citizens who actively use

internet - about half of 51.7% are from 20 to 30 years, the share of respondents from 30 to 40 is 36.1% and the rest of the share comes on older people.

If we consider the survey in a gender perspective - more than 64% of the respondents are women, and the rest is men. The majority of the survey respondents- 43.96% are employed in private sector; 23.19% are students and 22.22% - in the public sector. It is noteworthy that the segment of temporary unemployed was 7.25%.

It is noteworthy that the majority of respondents use not only computers to access internet, but also on mobile devices and tablets – 64.9%. Internet is a part of everyday routine for 71% of respondents. For the majority of respondents internet quality is acceptable and the existing tariffs do not correspond to the quality for 27% of respondents.

It was interesting to find out for what reasons they use internet. It turned out that about 4% use it for work purposes, and about 21% for personal purposes, more than 73% of the respondents use internet for both purposes (personal and work).

More than 77% uses internet for social networks, access to information and approximately 62% - for work duties; Internet banking is used by 42.51% of respondents, more than 15% for online games, 11.11% - for online loans, 17.87% for study purposes , about 27% for online trade, more than 35% - for online bookings (plane tickets, hotel reservations, tickets for concerts and other events).

The basic advantage of the internet is that it is timesaving, for instance, in bank operations or making hotel reservations. More than 85% of the respondents say that they save time through internet.

One of the main threats in internet space is connected to online loans, which are unfortunately not monitored by the state and a lot of citizens become victims. One of the goal of this survey was to find out whether the respondents used online loans, 27% of the population stated they have used online loans.

Internet/mobile banking is one of the main areas of Internet Economy. It is impossible to imagine modern banking sector without internet, their success is directly proportionate to establishment of modern technologies. It's been several years already that most of the banks in Georgia have established online banking system. 68.12 % respondents said that they use internet banking, and 31.88 % - do not use this service.

80% of respondents think that internet companies are well developed in the Georgia.

Online payments system is acceptable for the majority of respondents. 63.77% of them think that this service is fast convenient, for 2.9 % - online transfers are secured, whereas 4.83% prefers to do banking operations with operators working there.

E-commerce development is considered perspective for more than 60% of respondents; and 73 % says that they use “online trading”. This fact is condoned with time saving for the respondents. 50% of them states that while purchasing they save time, 44% - that it is simpler, and for 22 % - that this way, it is possible to get better quality goods and services.

32% of respondents think internet development is obstructed by low competition, for 26.5% it is - high tariffs.

As the study shows, Internet Economy is being developed dynamically in Georgia, but still there are a lot of problems for its comprehensive establishment, for which, it is necessary to share the developed countries’ experience and their active support from the government.

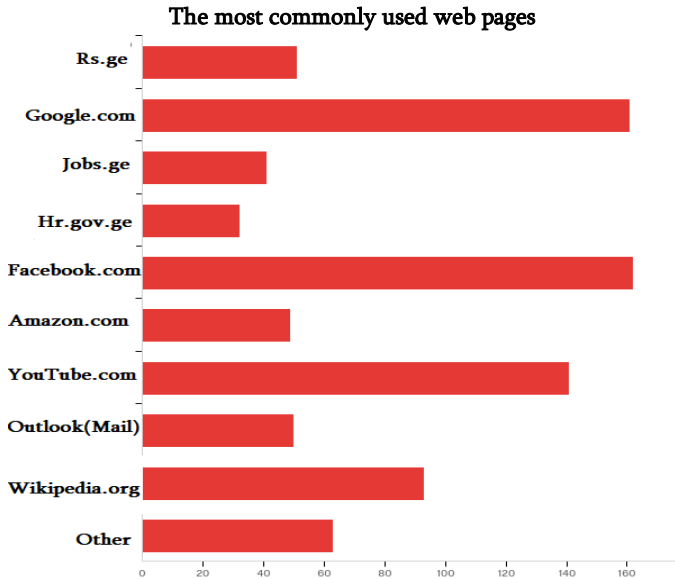
In 2012, the World Bank made a report on the development of digital technologies in Georgia. It focuses on the distribution of benefits from the development of digital technologies and the role of these technologies in the development of economy. Based on the examples of developing countries, the report presents challenges which accompany technological development. According to the report, simultaneous transformation of digital technologies development cannot be achieved without the improvement of the business environment, public health, investment in education and good governance.

The World Bank’s 2016 report puts Georgia in the context of the economic growth of developing countries. Specifically, the report includes an evaluation of employment, digital engagement, e-governance, electronic tax payment system and electronic system of state purchase in member countries of the World Bank, and Georgia among them.

It is said in the report, from the angle of employment, that at this stage, 40% of works are computerized in Georgia, while potentially 60% of the work can be automatized. According to the report’s authors, both work computerization and indices of using the computer technologies, which increases with the growth of GDP,

are linked to economic growth. By 2013 statistics, in Georgia, where the GDP per individual is less than \$5,000 - 30% of employed people use ICT.

Diagram 5.

Source: The Results of our 2018 year research

Employment problem is crucial in this survey. In developing countries, there is a number of professions that might be automated, because they no longer exist in developed countries. However, supposedly, this process will be relatively slow in the developing countries, as now only 1/3 of the country's employees use information and communication technologies (ICT). According to the research, at this stage only 40% of the work in Georgia is computerized when potentially 60% of the work in the country can be computerized. In this field, Georgia is far behind the countries such as Latvia and Lithuania, whose potential and real index is equal, and computerized workflow is about 60% of the whole work.

To widely distribute benefits of digital technologies are conditioned with the use of these technologies in different fields of employment. Overall, the establishment of digital technologies has a positive impact on employment and salaries for employees, even though this benefit is unequally shared to the population. According to the report, the influence of digital technologies in the field of employment involves three mechanisms:

- Creation of work places;
- Increase employees productivity;
- Bring benefits for consumers.

Conclusions and suggestions

World Economists are modeling economic growth at the expense of capital, labor and digital technology. Today digital processes have become not only an integral part of the economy; in fact, the modern economy is based on digital technologies.

Modern information technologies united and linked the entire planet; helped people to get know and make friendships development of business relationships, realization of scientific potential and solving political relations among nations. It made possible to circulate financial capital, enterprise and labor resources as well as spreading information world widen shortest time. Information technologies, first of all, Internet, as a global network and the unity of interconnected computers became the basis for globalization, which changed the lives of people, relationships and business therefore.

Economic well-being of the population depends on how well their country will be able to expand their economy in the angle of Europe or the world and will effectively renew the export market. Since no state can live in isolation, therefore, all countries have to integrate into the phenomenal space that globalization - economic, political, social, cultural, scientific-technical rapprochement process.

The development of the internet market and its involvement in global information systems, has a social and political significance for the country, as people get close through the internet sooner than in real life. Target audience is formed on the Internet, which can be managed. Administration aspect in conditions of globalization is very important.

According to International researches, the impact of Internet-economy on the country's economy will be largest in the developing countries, where the role of Internet economy in the GDP growth will be very high. This is another input that in spite of many obstacles in infrastructure, internet economy has to develop in Georgia. However, it should be foreseen that scientists have difficulty to speak unequivocally

about positive aspects of Internet-economy. There are a number of problems that do not fall into classical economic concepts. Internet economy is an inevitable way to the future and that is why it is necessary to increase the number of internet users in the country, tariff controls and access to the Internet in particular regions and villages. It is necessary to study more about this sphere, to demonstrate current problems and the effective ways to solve them sharing the world's leading countries experience.

Study of the developing countries' experience and evaluation helped us better understand the difficulties that can be found on the path of Internet Economy development. Based on this experience we have made recommendations, to avoid negative events that can be accompanied with the development of Internet Economy.

In the modern political era, digital economy should be considered as a vital sector that has the driving potential of the country's economy.

A country where there are a lot of social problems needs novelty and strong economic policy. This novelty is the development of Internet Economy, because it is the very thing associated with resolving many social problems, economic growth, establishing trade relations, etc. Conclusions and analysis on the example of world's developed countries will help us avoid the negative consequences of the Internet and properly calculate future forecasts.

Expected economic and social consequences of the development of internet economy depend on the measures that the state can carry out.

- Internet Economy can reduce unemployment – internet allows job seekers search for jobs not in a specific location where he lives, but anywhere in the world. Development of modern technologies, outsourcing services made employment possible in various points geographically.
- The development modern technology raises education level, which is related to poverty. Educated society means less unemployed and less poor people in the country.
- Tourism develops by means of internet and especially medical tourism. Development of this field will contribute public health advancement.
- Enhancement of financial institutions, because today it is possible to do quick and reliable banking operations only through internet.
- Trade development – development of e-commerce will enable us to increase export share that is extremely important for the like Georgia, export increasing

means enhancing the economy and e-commerce allows us to make significant progress in this regard.

- Facility to start small business –an individual can start his business on the internet without any capital, and it's easy and convenient.
- Opportunity to get education –simple way to get education from home, through the internet, hears world's news and chooses the desired learning course.
- Globalization – internet is the main way to globalization. In the modern world, any country's aim is globalization, enhance international trade, and share various countries' experience, which is unable without internet.

Based on the conducted research and International Experience we developed the following activities that can be done in various directions:

1. Raising education level and public awareness in connection with internet is very crucial. Studying modern technologies has to have a great deal at schools, also foreseeing the threats which can be caused by internet, and that is why special programs, are being developed in various countries, which teaches young people how to use internet safely. The study of internet technologies is not enough at schools only. Specific courses should be developed for anyone, whether it is a housewife, unemployed, pensioner, or any other member of society.
2. **Infrastructure** - Internet development is closely linked with infrastructure development. I think, in this direction in Georgia, effective, but insufficient measures are taken. The state should ensure that any citizen has access to the internet. In 2017, the project "Internet for every village in Georgia", was introduced, libraries of 150 villages were equipped with the internet within the project.
3. **Set of providers** - Internet-Economy development depends on internet providers. As we can conclude from the work, there is not a high competition in the Georgian internet market, there are several large providers across the country, which I think, is insufficient. A high competition and a set of providers will guarantee better quality and low price.
4. **Access to technologies** - The state should contribute to the establishment of companies in the country that will be oriented on technology production. Access to computer and mobile technology (due to high prices) is one of the obstruction reasons for the development of internet economy.

5. **Security**- cyber threats are not new for internet space. Developed countries are doing everything to avoid it. Hundreds of state or private company becomes a victim of cyber-attack annually, and the loss is quiet large. It is favorable for Georgia to cooperate with the leading countries and consider their experience.
6. **Copyrights** – information goes viral on the internet space very fast, and it is difficult to define copyrights. To eliminate copyright violations, a new draft is being developed – the ministry of economy and “Sakpatenti” (National Intellectual Property Center of Georgia) are working on it. A provider will be authorized to remove information produced by copyright violation.

Internet economy in Georgia develops dynamically, but there are still many problems for perfection its implementation, concerning which, sharing of the experience of the world’s developed countries is essential and active support from the state.

The main provisions of the dissertation work are reflected in the works, published by us:

1. Z. Surmanidze “Role of E-commerce in Economy”. Finance and Economics Conference, Lupcon Center for Business Research, Frankfurt, 2016
2. Z. Surmanidze “Internet Economics and Christianity”. IX International Scientific Conference “Christianity and Economics”. Conference materials. Kutaisi, 2016
3. Z. Surmanidze, K.Chanidze “Effective models formation of travel companies’ management in Georgia”. BSLab-SYDIC International Workshop: “Model-based Governance for Smart Organizational Future”, Rome, 2017
4. M. Tsetkhladze, Z.Surmanidze, K.Chanidze “Tendencies and perspectives of internet-economic development in Georgia”.5th Business Systems Laboratory International Symposium. Naples, Italy 2018
5. M. Tsetkhladze, Z.Surmanidze, K. Chanidze, “Internet in Educational System of Georgia: Challenges, Perspectives”. IV International Scientific and Practical Conference “Strategic Imperatives of Modern Management” –SIMM 2018, Kiev, Ukrain